

ДІЛО

виходить щоденно передполуднем

**РЕДАКЦІЯ
І АДМИНІСТРАЦІЯ:**
Львів, Ринок 10. II. пов.
Конто почт. шав. 143.322.
Адреса для телеграм:
"Діло" Львів.
Гол. Редактор приймає
від 1—2 год. передпол.
Рукописи не зчитуються.

ПЕРЕДПЛАТА:
Місячно в краю 4-20 ал.
ЗА ГРАНИЦЮ:
В Америці 1 дол., Франції,
Голландії, Бельгії 20 фр.,
Італії 750 ал., Німеччині 750
ал., Швейцарії 5 шв. фр.,
Чехословаччині 30 ч. р.
мунія 150 ал., Болгарії 750
ал., Австрії 750 ал. Займає
адреси 1 дол.

В справі оголо-
шень звертатися
по Адміністрації.
—
ціна
ОДНОГО ПРИМІРНИКА
40 сот.

Елегантні жінки

убираються лише
в першоряднім ма-
газині суконь і ви-
ночних костюмів

МАРІ ПАВЛЮК

Львів, вул. Собієського ч. 12.

бо одинокий магазин, що зосматривий
в найновітій моделі та додатки, та оди-
нокий, що вдоволяє своїх П. Т. Гостай.

З М І С Т:

М. Чарівський, сенатор: „І ДРУГ ДРУГА ОБІМЕМ...“
Д-р В. Охримович: ВНУТРІШНЯ ПЕРЕМІНА.
В. Селівський: ДВАЦЯТЬ ЛІТ ТОМУ.
Осип Моконей: МІРНИ БАТЬКИ ВОЄНІ ІХ ДІТЕЙ. (Фейлетон.)
Іжж. Ю. Павликовський: ЛІСНА ПРИЧИНА ГОЛОДУ НА ЗАХІДНИХ УКРАЇН-
СЬКИХ ЗЕМЛЯХ.
О. Селівський: КРИЗЬ ЗАВІСУ БУДУЧИННИ.
Поль Велам: РЕК МЕ-ІІ БОГ МІЙ... (вірш.)
Д-р І. Раковський: ВЕСНА В ПРИРОДІ.
Роман Кручинський: ПІТ ВЕСНУ (вірш.)
Д-р І. Кручинський: З ПІДЛІВІВСЬКИХ ПРОХОДІВ.
Львів Велам: НОВА ФРАНЦУЗЬКА ОПЕРА „МАЗЕПА“.
Д-р Ю. Гірнак: З ТАЙН РАДІОТЕЛЕФОНІІ.
Клавдія Бобикевич: ХРИЗАНТЕМИ, ХРИСТОВА ЛЕГЕНДА (Фейлетон.)
ЛЕНЬ ОБНОВИ (Відома У. П. Т.)
Д-р Степан Балеї: БУДОВА ТІЛА І ХАРАКТЕР.
Мілена Рудницька: НОРМИ ЕТАП ЖІНОЧОГО РУХУ.
Д-р Н. Пеленський: ПОХОРОН КОРОЛЯ ДАНИЛА.
Гете: UBER ALLEN DUFFELN (вірш.)
М. Галицький: ОСВІТНЯ ПРЕСА НА РАДЯНСЬКІЙ УКРАЇНІ.
Анатоль Франс: ХРИСТОС З МОРЯ. (Фейлетон.)
Олександр Блок: ДІВЧАТКО СІВАЛО З ЦЕРКОВНОМУ ХОРІ... (Вірш.)
Микола Кузьмач: ВАГА ЗБІЖЕВИХ КООПЕРАТИВ.
МАСОВІ АРЕШТУВАННЯ НА РОЛИНІ. — ВІД УКРАЇНСЬКОЇ ПАРЛЯМЕНТАРНОЇ
РЕПРЕЗЕНТАЦІІ.
Галактіон Чіпка: ВЕЛИКДЕНЬ. (Відгук для.)
ПОЛІТИЧНІ НОВИНИ.
ЗАГАЛЬНІ ЗБОРИ КООПЕРАТИВ „УКРАЇНСЬКИЙ ТЕАТР“.
НОВИНИ.
БІБЛІОГРАФІЯ.

М. Чарівський, сенатор.

„І ДРУГ ДРУГА ОБІМЕМ...“

З давніх давніх у перепалній ча-
стині українського народу встанови-
вся звичай, згідно з котрим під-
час Великодніх свят, при святоч-
них взаємних повороченнях, цілу-
ються. Цілюються не тільки близь-
кі собі люди, свояки, чи добре зна-
йомі, але навіть такі, що перший
раз тепер, на Великдень, зустрілися.
Виявляють один одного, вони взаїм-
но виявляють найближшу, найши-
ршу приязнь. Часами навіть роб-
лять це на Великдень такі, що між
собою перед тим добре посвари-
лися. Тепер вони цілються і ми-
ряться, бо так наказує старий
звичай, народна традиція,
зв'язана зі святом всепрощення,
святом, що носить в собі велику
і багатомовну символіку: настав
час забути сварню й негладу, на-
став час братерської згоди, божу
цей день навіть такі противники,
як земля і небо — і ті примир-
няються...

Правда, не завжди великодні по-
цілування бувають початком встанов-
лення справжньої згоди між тими,
що незалежно славилася та ля-
лися, бо часто особисті порухи
та амбіції бувають непереможними;
але часом всеж таки і добре ви-
ходило...

У великий день Свята Христово-
го Воскресіння, з яким зв'язаний
той традиційний звичай, варто
нам усім згадати про те, що може
новою пора вже й нам, пересваре-
ним, розпороченим, розбитим,
розділеним на різні партії з їх сек-
тами, прийти до миру, єдності бра-
терської. Час згадати, що пора нам
розібратися в сектарстві, характери-

стичного для нашого громадянськ-
го життя, пора занехати це наше
партійне дроблення, з яким іде у
парі і взаїмча ворожнеча, і яке вно-
сить негладу в нашу теорію, а прак-
тично робить нас слабкими, мало-
відпорними. Пора підняти перео-
цінку тієї нашої „цінності“, що зветь-
ся чи то партіями, чи парламентар-
ними фракціями, а яких разом з їх
відтінками та нюансами — й не по-
рахувати. Пора все маловартне, іст-
нотне лише завдяки окремим амбі-
ціям, відкинути, залишивши тільки
такі сторони, які своєю ідео-
логією та програмою живої робо-
ти дійсно відповідають національно-
політичним і соціальним течіям се-
ред нашого громадянства. Понинай-
мні в цьому напрямку пора вже
зробити спробу.

Думаю, що спроба не буде дар-
емною і виїде всім на добро.

Ми — Українці — страшенні ін-
дивідуалісти і свою хату, яка часто
стоїть скраю, вважаємо найкращою.
Але ми маємо разом із тим і де-
що таке, що витягає кожного з
нас з його хати і зводить під
спільний дах хати загально-наці-
ональної, — маємо спільний наці-
онально-політичний ідеал, а спільне
лико, яке ми всі відчуваємо, під-
казує усім нам однакові методи ді-
лення задля скорішого досягнення
ідеалу. Майже одностайний госпо-
дарський характер нашого хлібо-
робського краю і переважачий
відстожок селянства в складі нашої
нації також не можуть висунути
якихось значних перешкод соціаль-
но-класового характеру при практич-
ному примиренню певних ме-

НЕ ДЕРЖІТЬ ГРОШЕВ БЕЗУЖИТОЧНО В ДОМАІ

Кожний заощаджує в гроші, але не безжально і без уряду утрату!

В кооперативнім банку „ДНІСТЕР“ у Львові вул. Руська ч. 20,

який при має під найкращими умовами вкладає з забезпеченням застави, укладе
позички векселі й товари, зберігає на вкладах акції й т. п.

Зголошення о позички належить починувати тільки через агенції „ДНІСТРА“,
1920 а не особисто.

тоді в ділі досягнення цієї спіль-
ної національно-політичної мети.

Отже всі дані говорять за те,
що при добрій волі не так трудно
нам дійти до порозуміння, єдності
й згоди. Треба лише хоч трохи
критичному до власної теорії, до
власного думання і до метод прак-
тичного ділення; треба також обо-
в'язково взяти власну амбіцію в
шорі спільного інтересу та наці-
онального обов'язку, — ту амбіцію,
яка на ґрунті вродженого нам ін-
дивідуалізму набірає часто жахли-
вих розмірів.

Досягнути того, щоб всі ми
Українці, що опинилися під Поль-
щею, погодилися на існування ли-
ше якоїсь однієї партії, річ ясна,
неможливо. Думати про те — бу-
ло б утопією. Але довести число
українських партій до їх, так ска-
зати, природного стану, досягнути,
напр. того, щоб члени б. трудо-
вої партії, що розбилася на кілька
відламів, груп і відтінків, знову
зійшлися на одній платформі і пе-
рестали поміж собою ворогувати;
зробити так, щоб не було у нас
аж трьох селянських партій, які
одна од одної нічим не відізня-
ються, а тільки йдуть самотужки,
а була одна-єдина платівка-селян-
ська партія; здобути на таку
відвагу та певні матеріальні витра-
ти, щоб б. членам української пар-
лям. репрезентації знову бути й пра-
ціювати в одному клубі та на
спільній національній платформі, —
це не так то вже й трудно зро-
бити.

А коім того ще й завсіди легко
можна дійти до такого „ідеалу“,
щоби в питаннях загально-наці-
онального характеру всі українські
партії, як одна, без затижних торгів
за місце і впливи, об'єдналися коло
одної загальної програми, а — го-

ловна — коло одного чину. Для
того — повторюю — треба лише
трохи доброї волі, більше по-
чуття національної від-
повідальності і менше все-
руйнівної згубної особистої амбі-
ції. Само собою, що при тому тре-
ба побільше свідомості того, що
ми знову переживаємо дуже важ-
ний час, що несподівано для нас
може знову наступити великий мо-
мент, до якого обов'язково треба
готуватися.

Найкращою підготовкою до того
моменту є об'єднання нашої
думки, сили і волі, об'єднання на
платформі стоячого понад все спіль-
ного інтересу нашої нації. А ви-
димим піразом такого об'єднання му-
сить бути утворення після як най-
дальшої згаданої редукції ріжних
родів непотрібних партій, підпартій
і підпартій, — усіх інших партій,
чи організацій, єдиного все керму-
ючого і всієї репрезентуючого
національного чинника, як символу
національної згоди і сили.

Пишучи все це, не претендую на
те, що я кажу щось нове, що ро-
блю нікому ще невідоме відкриття.
Я свідомий того, що все це — тра-
фікет, і що так само думають
многі, не один лише я.

Старі гадки-мрії насунулись
до голови, коли на залізничній ре-
дакції „Діло“ прийшлося мені ска-
зати до його читачів кілька прина-
гідних уваг. Наша найбільша вну-
трішньо-громадянська боротьба при-
гадалась знову по певній асоціа-
ції — в перебіг того великого
вясняного свята, що є символом
вясняного роздінання, що є сим-
олом відродження всього мертвого,
а тим більше відродження і нашої
безсмертної громади.

Д-р В. Охримович.

Внутрішня переміна.

„Бувало вясною, як ліс розвієть-
ся і тисячі пичок гукне голосами“
— від п'ятиох літ що-року з
настанням вясняної пори в нашому
галицько-українському громадянстві
оживлять все нові сподівання на
близьку й основну переміну нашо-
го положення, на скорі й рішуче
попільнення нашої долі. Припускати
можливість якогось погіршення вва-
жалось національним гріхом, а ще
більшим було гріхом подавати в
сумнів переконання, що основна
переміна на ліпше є напевно дуже
близька й мусить наступити дуже
скоро. Як аргументи для цих до-
брих надій передавано з уст до
уст вістки, чутки й поголоски про

нові вясні комплікації, або про
нові мирові перетракції, бо дума-
лося, що всі ці комплікації й усякі
перетракції можуть вийти лише на
нашу користь, а ніколи на нашу
шкоду; це розумілося само собою,
бож прецінь ми не мислимо нічого
до страшення. Хоча ці чутки й по-
голоски звичайно були лише відго-
мою, а не дійсністю, вони не мисли-
ли, що в переміну того великого
вясняного свята, що є символом
вясняного роздінання, що є сим-
олом відродження всього мертвого,
а тим більше відродження і нашої
безсмертної громади.

Найліпшої якості
ВОДИ МІНЕРАЛЬНІ,
столові і лічнічі

порукає
фабрика

З-Д-О-Р-О-В-Л-Я

вул. Здоров'я 9.

Телеф. ч. 1472.

1813

Знамениті

Д-І-М-О-Н-Я-Д-И на чистім цукрі і содова вода.

1-1

чувати? І як відповідь на отсі питання появлялися смілі комбінації на найкращій можливості та непохитній орієнтації на наших близьких і далеких приятелів (або неприятели — се була річ погляду), котрі тільки й над тим думали, як би нам найкраще допомогти. На цьому ґрунті виростили дуже оптимістичні сподівання, бо й прямо фантастичні ілюзії. Хто-ж мав цивільну відвагу поставитися критично до цього способу думання, той ставав на себе великі, що гасить духа, сіє заневір, лопить одностайний національний фронт. Тому, щоб не руйнувати гарних ілюзій та не підірвати ще красших надій, уважалося патріотичним обов'язком одні факти прикрасувати, другі замовчувати, інші інтерпретувати на свій смак користи, — одним словом запліщувати очі на окружуючу сумну дійсність. Це називалося „підносити патріотичного духа, — піддержувати добрий, багаторий настрій“.

Так було протягом останніх п'яти літ. Та не дивлячись на добрий, багаторий настрій, на далекосяглі комплікації, комбінації й орієнтації, на найкращі надії й ілюзії, ніяка основна й рішуча переміна в нашому положенні не наступила. Наше положення ні трохи не поліпшилося, навпаки сильно погіршилося, тай нема вигляду на якенбудь поліпшення в найближшій будучині...

Цей недостаток основної зовнішньої переми в нашій фактичній положенні спричинив, що від недавнього часу почалася основна внутрішня переміна нашої і поглядів нашого громадянства, його способу думання й його психічного стану.

Хоч і сьогорічної весни — по-лібно як минулих літ — не бракує на світі поважних комплікацій і далекосягдних пертракцій, не бракує цікавих і важливих вісток і поголосок, все таки це все не викликає сього року в нашій громадянстві ні такого зацікавлення, ні таких комбінацій, як минулих літ. Наші люди вже не надіються на близьку основну перемену нашого положення, на скорі рішуче поліпшення

нашої долі в найближшому часі, бо вже менше довіряють сміливим комбінаціям і непохитним орієнтаціям, а ще менше ріжним близьким і далеким „приятелям“. Оптимізм ставив кредит. Ілюзії розвіялися. Надії неначеби побігли й відсунулися в дальшу будучину. Піднеслий дух немов би знизився, багаторий настрій немов ослаб...

Декому могло би здаватися, що такі переми в поглядах і настроях нашого громадянства є лихими, трітніми ознаками крайнього занепаду. Означе на ділі так не є. По правді вони є добрими, вірагідними ознаками, які вказують, що наше громадянство вже побороло важку голячову недугу, спричинену сильними потрясіннями великих подій і важкого ліхоліття і починає тепер видужувати з тієї хвороби та приходити до здоров'я.

Настрій нашого громадянства тепер не стратив своєї сили і своєїго патріотичного характеру, лише став менше горячковий, менше багаторий, але за те більше зрілого, зріпшого, більше тверезий. Наші люди не траять надії на ліпшу долю, на кращу будучину, лише позбуваються наївних ілюзій і безкритичного оптимізму та стараються оперти свої сподівання на тверді реальні основні, на власній праці, на власній боротьбі й на власній силі. Люди починають розуміти, що при найбільших комплікаціях і при найкращих комбінаціях слабкий нічого не зискає лише стратити, а зискати може лише той, хто має силу, і лише о стільки, о скільки має силу. Люди починають розуміти, що сама негача не може заступити позитивної боротьби, бо хто хоче успішно боротися з лихом, той не може його заперечувати, навпаки мусить його прийняти; одначе признати якийсь факт як існуючий не значить погодитися з тим фактом.

Наші люди вже не запліщують очей перед великою небезпекою, яка їм гровить, навпаки, мають відвагу глянути дійсності прямо в очі і прямо в зуби, бо знають, що боротьба на осліп не може нас виратувати з біди. І знають уже

В. Садовський.

Двацять літ тому.

Цього року минає двадцять років з часу першої російської революції.

Цей річниця не можна проминути мовчанкою. Не можна проминути особливо з огляду на ті часи упадку національної енергії, часів загальної байдужості й апатії, які нині переживаємо. В такі моменти, як теперішній, особливо важко звертатися до досвіду минулого й оцінювати сучасне з погляду історичної перспективи; в цьому нерознайдемо й прогнози для майбутнього й акавіки, як і кудю йти, до чого змагати.

Двадцять років минуло з того часу, як вибухла перша революція в Росії. Підготовлювана довгий час розвитком модерних економічних відносин, які стояли в різкій суперечності з формами державного устрою, вона вибухла з елементарною силою в зв'язку з невдачною російсько-японською війною. Прийшли у рух народні маси, хвиля страйків і селянських та солдатських розривів пройшла по цілій державі. Рух набрав такої сили й енергії, що в грудні 1905 року і січні 1906 року в багатьох місцевостях дійшло до збройних конфліктів, виникли часткові повстання. Рух кінчився невдачею: царський режим угомнявся, обмежившись незначними уступками.

В цій першій російській революції брав поважну участь український народ. Брав, правда, під загально-російськими гаслами, лише спорадично додаючи до них свої націо-

нальні домагання. Перша російська революція не була українською.

Про те ця революція мала ко-льосальне значіння для розвитку нашого національного руху.

Перед 1905 роком український рух не виходив поза межі невеличких інтелігентських гуртків, народні маси були пасивні. Та широка робота, яку розпочала серед мас Р. У. П. (Революційна Українська Партія) щойно починалася. Коли й були ширші виступи українства до 1905 року, як на святі відкриття пам'ятника Котляревського, носили вони майже виключно інтелігентський характер.

Революція 1905 року поставила хреста на цій початковій стадії українського руху. З 1905 року наш рух виходить на вулицю і що дає то все більше набирає масового характеру. Вже революція 1905 року, не зважаючи на її російський характер на Україні, дала цілу низку фактів, які свідчили про те, що зі стадією інтелігентського гуртківства вже покінчено. Записка про українську школу, зложена київською українською інтелігенцією, мала сотки підписів з цілої України — підписи не тільки інтелігентів, але й селян і робітників. Домагання української школи й автономії України виставлено на багатьох мітингах, при чому часто бу-вали випадки, коли вибувалося воно по ініціативі низів — селян і робітників. Більше того. Були окремі місцевості, де революційний рух проходив під переважним впли-

також, що в цій нашій біді, в цій нашій недолі ніхто нам не допоможе, як ми самі собі не поможемо. І то-му наші люди вже не питають один одного: „Що чувати? Як стоїть наша справа?“ як донедавна питали, але ставлять собі питання: „Що робити? Як треба нам поставити нашу справу? Як маємо працювати, як боротися і як творити нашу силу?“

Повіда, на ці питання нині громадянство не знайшло ще задово-ляючої відповіді. Але раз ці питання вже є поставлені і поставлені правильно, то й правильна від-повідь мусить знайтися. Бо хто шукає, той знайде. А тоді за внутрішньою переменою піде й зовнішня перемена нашого положення — перемена на краще.

Осип Маковей.

Мирні батьки воєнних дітей.

Світова війна тяжко сконвала шведів Карла Дітріха. Його не зворушували так воєнні невдачі держав і народів, загинів пануючих династій і втрати престолів царями та королями, як лютий його довгі часи те, що він у три тижні по своїм вінчанню мусів покинути свою прекрасну тогастенську Рузу і йти на війну. Це був для нього удар гірший від усіх шведських і гранатів, котрик зрештою не мав чого боятися, бо він цілий час воював з ворогом тільки шведським копитом в обиді штабу дивізії, досить далеко за фронтом, де небезпека не була велика.

Тут він робив нові чоботи і да-вав старі, а що своє ремесло ро-зумів добре, не дивався, що його відшлють на позиції. Прекрасною зарплатою чобіт для команданта обо-у, а другою для обозного кухаря він зискав собі ласку цих двох най-важливіших осіб і жив собі по-маленьки, не надто шкварчав тим, то там війну виграє чи програє. Тільки у темних холодних ночах, на невидимих катраках, він відчу-вав цілим серцем страхіття війни і свою нездійснену долю.

Десять місяців він не мав від жінки ніякої вістки, бо й не міг мати, — вона разом з цілим краєм була в руках ворога. Тоді він не-

раз і лабував її, бо подовжна вір-ність на війні не може сягати на сотки кілометрів, поза гори і поза фронти. В якійсь місцевості за Карпатами, що як не називалася на початок Надії, то певно Кіс, а по правді зовсім інакше, планався з однією паприкованою Мазяркою, Маргіттою Ковач, з котрою ди-вним дилом, не знаючи малярської мови, порозумівся чудово і провів весело цілий місяць. Минувлося, як сон, і забулося зовсім на Буховині, куди перейшла дивізія, недалеко Рузі, що жила за Дністром. По кількох картках, пересланих воєн-ною поштою, і відповідях Рузі, його напала така туга за домом і жі-ночкою, що готов був і без дозволу відійти від позиції. Але не було безпечно і не пускали до дому, — довгий час минув, заки дали йому на кіль-ка днів відпустку.

Дітріх не бачив своєї жінки ці-лий рік і не міг доволі нею наті-шитися, коли прийшов до дому. Вона була все прекрасна і товстенька, мовби не знала ніякої журби і біди. Вона була навіть за тов-стенька, краще сказати: підозріло кругленька, як це зауважив пан майстер критично аж на другий день. Покинув він не висказував своїх підозрів і сумнівів, бо швидко було перед часом починати справу.

— Руза була занадто мила, щоб їй і собі затроювати цих кілька днів. На третій день він почув між людьми в містечку прикус новину, що до його Рузі цілу зиму і весну з великою охотою заходив дале-кий сволок, але найближчий сусід, молодий різник Стасю Кухарський славний з того, що за одним за-махом вибив доброму приятелю три здорові зуби. До пєсня він був дома, а по горничській офен-зиві вважав його також до війська. Це прикра новина була тогож дня вечером предметом дипломатичної виїмки гадок між Каролем і Рузою.

— Це від кого? — спитав Кароль свою жінку, вказуючи на одну частину її тіла, дуже заокруглену.

— Від когось, як не від тебе? — відповіла вона шлком спокійно.

Дітріх почислив у думці місяці, як не було його дома, і відповіла так само спокійно: — Що ж це має бути: слон чи кінь?

— Ні, — сказала на це прекра-сна Руза, — це буде малий Дітріх.

— Яким правом? — дивувався він. — Цеж двацять місяців...

— На війні нема права — відпо-віла вона дуже розумно.

На тім закінчилася ця прикра розмова і почалася зовсім инша, менше дипломатична, за те біль-ше сердешна. Обоє були розумні і здорові люди, котрі задля дріб-ниць не бажали в тяжку воєнну закрутку починати ще битву дома. Аж на другий день, коли вже Ді-тріх мав відхилити, він так сказа-

ти-б, більше з педагогічних при-чин, як з потреби, і для доказу, коли на війні нема права, то за те є сила, ударив Рузою в лице і при-тїм ніврушив добру славу її розу від бабусі почавши. Це не було потрібно і підлом певно було без-корисне, але майстер не міг азер-жати себе. Тоді прекрасна Руза ніврушила славу його розу від діда почавши і для зазначення свогого становища розбила йому поділом голову так, що сама вважала по-трібним завести його до шпиталу до переязки. Зайшов він уже на вертавася до дому, тільки позбу-вався зі свого подругою, — чи-широ, чи як Юза, годі було диві-нати, — і пішов до своєї дивізії.

А сердашня Руза аж слякнула по його відході, бо вона агазати була м'якого серця і дуже жалувала всіх воєнних людей, без уваги на те, чи вони свої чи неприятели, та більше свого шлюбного чоловіка, котрого за цілий рік війни ніхто не ранив, аж вона, його жінка, з його-ж хаті... Але нехай би був як заціпався...

Під весну 1916 року, коли диві-зія була на відпочинку, Дітріх в-просився знову до дому, бо Руза просила його не відійти. Він чо-мусь довго не відважався, і з-ішов до неї з добрим серцем і з-новісенькими черевачками, зробле-ними на її міру. Не запозивав сво-го приходу, бо хотів їй зробити несподіванку; тамчасом вона ага-зала йому ще кращу несподіван-ку. Пома застав він і до одже-

роби українських революційних організацій, де Р. У. П. панувала все-одно й неопідільно.

Реакція, яка наступила після революції 1905 року, вже не змогла повернути українського руху в його початкову, дореволюційну стадію, та ізолювати український рух від мас. Життя знайшло для себе інші навії в умовах післяреволюційного режиму. Непомітними течіями і струмочками йшов процес національного осявідомлення і захоплення ширшої маси. Проводилась в підземеллі робота українських революційних організацій, переводилась робота У. С. Д. Р. П. Напрямою народна енергія знайшла свій вихід в кооперативному руху, який набрав після 1905 року масовий характер і здобував все гирлязніший національний характер. Поволі знаходила свого масового читача українська книжка й новонароджена після 1905 року українська преса. Робилася своя робота «Прогресу». Весь той складний процес поширення і зросту національної свідомості й активності відбувався в глибинах народних непомітно для людського ока й гола було сказати, які широкі розміри він набрав.

Коли в лютому 1917 року упав цесар, в перші дні революції перестало багатство українським інтелектуальним ставало гірке й болілоше питання: Як виявить себе підчас цієї нової революції українська нація? Чи не будемо ми знову йти в хвіст «общерусской» революції, творимої для неї маленьким і нікчемним додатком? Ці сумніви і побоювання видавалися основними й оправданими, коли зважити, що з самого початку війни, на протязі тих років, всі довішені вичаи українського життя були знищені, і що шонайбільш активна частина людності, ціла молодь, була на фронті. Перебіг революції 1917 року не виправдав побоювань тих скептиків. Український народ виступив, як цілком самостійна активна сила. Бо перед 1917 роками був 1905.

Революція 1917 року закінчилась так само невдачно, як і революція 1905 року. Український народ, хоч і віддав для сотворення власної державності такийт жертов не аралізував своїх змагань. На цілому просторі українських земель панувала чужа влада. Можна, розуміється, тішитись з славленої больше-

вської українізації. Можна, йдучи за прикладами українофілів, які сподівалися, що парський уряд «розуміє» всю необхідність науки на рідній мові й дасть українську школу, думати, що большевики ще ліпше розуміють всю важність української проблеми й підуть на ще більші поступки. Водному волі... Лішається проте фактом, що український народ підчас революції 1917 року не осягнув своєї мети, не сотворив власної самостійної держави, не йсановив на своїх землях своєї влади.

Але таксамо невдачно кінчилась революція 1905 року, проте відіграла вона для нашого руху у високій степені позитивну і корисну роль. З певністю можемо сказати, що досвід події 1917 і слідуєчих років відіграв для нас в майбутньому ще більш корисну і позитивну роль. Досвід події української революції по своїм розмірам і значінню ніяким робом не може рівнятись з досвідом 1905 року; він нескінченно більший і ширший. Українська революція сколихнула цілу Україну, всі наші землі до самих низів. Ніхто і ніщо не зможе викреслити з національної свідомості того факту, що в цей період ми таки мали свою власну державу. Революція 1917 року знищила і зменшила вплив чужонаціональних елементів на Україні. Руїна промисловості знизилася вплив чужонаціонального міста. Перехід земель до селян ліквідував польські і російські впливи, яких головною економічною базою було велике землевладіння. Стаорилися сприятливі умови, при яких та основна класа, з якої складається українська нація — українське селянство — зможе відіграти рішачу роль. А активною це класа була і лишається. Зменшення повстанського руху на Україні означає лише перехід українського селянства до нових засобів боротьби. Глухе незадоволення, пасивний опір чужій владі серед селянських мас істус і продовжується. І не випадковим явищем є той факт, що большевики так довго і так старанно дебатують цілий час над питанням про «смичку» зі селянством, одним з виявів якої і була большевицька українізація.

Прийде час і послідуєть події, коли українські народні маси використають досвід 1917 і слідуєчих років. Як дав свої наслідки 1905

Ілюст. Ю. Павлюкський.

Дійсна причина голоду на західних українських землях.

Сучасна економічна політика Польщі при всіх питомих собі хитаннях всетаки відзначається послідовністю у двох напрямках, а саме: в удержанні курсу валют і в навапіванні західно-українських земель, прилучених відомими способами до етнографічної Польщі.

Не місце тут спинитись над політикою польського прем'єра П. Грабського, який засвоїв собі як не можна краще методи вілісектора і безпачинно нуряє свій скляпель в живий організм народнього господарства, задіялений тільки в свої досвіді та байдужий на замирання предмету тих досвідів. Курс валют держиться, хоча з дня на день корчиться рілнннчн, гірничн і промислова продукція і хоча торговельний бізнес стає щораз більше пасивний.

На хвилю спинимось на господарським положенні західно-українських земель, на яких український народ під польською владою, до краю зубожений, став просто іграшкою долі. Тут майже 415 населення, не вважаючи на низьку життєву стопу, вже від 5-ох літ ледве може вдержатись при вегетації. Під телевіснню хвиллю виступає на західно-українських землях голод.

Які причини цього? Чи сьогорічний недорід? Ні, недорід став лише язичком у лаги, що виявив на зверх нужду села у болісчій лнді голоду. Голод на селах показав, що купна сила селянських мас — навіть на засоби удержання життя і здоров'я, на найнужденіші харчі — є ніяка.

Що знищило купну силу селянства? Що висало всі матеріальні засоби на західних українських землях? Передусім війна знищила на-

рік, так дасть їх в майбутньому 1917.

Не будемо відбирати хліба у врожок й займатись невдачними прокрукуваннями про те, коли це має статись. Події прийдуть. І український народ сотворить собі свою самостійну державу. Виборе і сотворить, а не олежить з ласки третього Інтернаціоналу, або якоїсь великої чи малой Антанти.

шу землю, яка творить тепер окраїни Польщі. Від Стоходу аж по Вислу жертвою війни впали цілі села. Знищена селянська худоба, знищений господарський мейтвий інвентар, знищена земля. Знищення переписує знищення Східної Польщі, Бельгії і Франції. Ці краї вже відбудовані коштами держави. Східна Прусія закінчила відбудову, ведену коштом держави, аж в 1913 році, Франція і Бельгія покінчили відбудову в році 1921. А у нас? Відбудова державним коштом не обняла навіть 1/5 матеріальної руїни і... адікадувалася. Щоби наїти захист для себе і свого господарства, наше селянство було приневолене всіма своїми засобами «відбудуватись». Так переведена відбудова забрала селянство можність підношення рілннчнго і годівельного господарства. Увесь свій дохід, а дуже часто і невеличкий мейток скуплений в інвентарі, вкладало селянство в будинки і задовжувалося при відсутності дешевого доагоречиннчнвого кредиту, затятаючи лекслевий короткоречиннчнвий, високопроцентний кредит в банках та у покутннх лнхварів. Державний рілннчнй кредит приступний був тільки для великої аласности. Його призначено на шітучні погної і рілннчнй промисл, отже тим самим залерто його для селян. Польська держава досі не впорядкувала законодавним шляхом справи сплати воєнних шкід. Хоч наше селянство несе головний тагар воєнного пошкодування, воно не одержало з титулу воєнних шкід ані сотика. Законно управлннчнна виплата винагород за воєнні чиннчннчн спочиває. Польська держава, яка перейняла з по-австрійської спадкової маси пачну ліквідаційну суму, не виплатила до сьогорня навіть винагороди за зареквіровану селянську худобу. В самій Галичині з титулу військовнх достав, селянство має до держави претенсії тільки з 1918 р. на 11 (одинадцять) мліонів австрійських корон золотом.

Митова політика держави, заваз вивозу землеродів, обезцінює їх. Село удержує своїм коштом місто. Вивозом дозволи на худобу і по-

пізнав малярського капітана, котрий очевидно подбав за всі ті ласощі, що були на столі, і за вичо, що червонілося у склянках. Положення було прикре, бо Дітріх не був навіть капітаном і не знав, як йому у своїй власній хаті оступити, чи як господар чи як підвладний. Але тут його виратував з немилого положення сам діт, котрий як любачив, що Руза обіс прихогого, нагадав собі заваз його фотографію, котру бачив на стіні, і, не промовляючи слова, вийшов з дому. Тепер тільки гнів Дітріха вибух як гранат. Він вхопив багнет в піхви, але ще й не розмахнувшись, як Руза скочила у снн, зверещала: «Люде, ратуйте!» і впрожого кинулася до сусідки-якшери.

Коли Дітріх вибг за нею, її вже не було, натомість з кухні почув пач. Вступив туди і тут на ліжку побачив заповиту дитину. Приступив до неї обережно, мов би лякав, і почав її приглядатись. Нічого не міг спершу зміркувати, ані чи то хлопець, чи дівчина, ані чи жінки може мати місяців, ані до якого вона подібна. Одно тільки бачив і чув, що дитина здорова і має дуже сильний голос. Дітріх одразу багнет у піхву і сів собі на ліжку. Дитина придивлялася йому злище і зверещала ще сильніше. В ту хвилину надбігла акушерка, сема, без Рузи.

— Пане Кароль, що ви загадуєте? Чи ви здорові?

— Я або її, все мені одно! — А чи чи ліпші від неї? Ви знаєте Маргітту Ковач?

Дітріх якби хто багнетом пингнув: — Або що?

— Писала недавно, що збирається сюди прихити, і не сама, тільки з дитиною. Ви її обіцяли оженися з нею, казали, що не маєте ще жінки, що ви багаті...

— Вона писала? — дивувався Дітріх.

— Писала по малярськи, а Руза не мала нікого, хто би її цей лист витолкував і просила того капітана, що тут був.

— А він знає по нашому?

— Оттак пате через десяте, але Руза його розуміє...

— Ну, певно, що розуміє — лхвив собі Дітріх. — Я по малярськи також не вчився і все розумію...

Акушерка бачила, що Кароль уже роззброєний, утихомирила дитину і сказала коротко: — Я йду по Рузу, а ви не робіть галабурди! Я прийду з нею.

Закі вона вернулася з Рузою, Дітріх знову придивлявся дитині і числив у думці місяці. Нік не міг почислити всего до ладу і махнув безнадійно рукою, мовби хотів сказати: все одно, правди не довідаюся. Потім витг тютюн і закури собі папіроску.

Надішла акушерка з Рузою і порадила обоим пошлуватись на знак препросини. Руза обічала зараз свого чоловіка і пошлувала його ширю, як переш шлюбом. Він не

боронився. Потім усі трое засіли до тих ласощів, що лежали на столі. Принесли дитину з кухні, щоби мати її на виду, і почали гоститись. Ніхто і словом не спитався, яким способом і в кого закупила Руза ці ріжні маринати, салати, будки і вино, що бачили перед собою; всі їли і пили, як своє, і ставали чим раз веселіші. Тільки тепер Дітріх довідався від такої досвідченої особи, як акушерка, що дитина зовсім подібна до нього. Він махнув рукою і мов від нехочу спитав: — Син чи донька? Довідався, що це син, здоровий, гарний козарлюга, правдива воєнна дитина, і погодився з долею, бо від коли почув про Маргітту, почувався до деякої вини й обовязку бути врозумілим.

Коротка відпустка пролетіла як літак, погуділа ще трохи у відаді і загнхла. І Маргітта вилетіла з пам'яті, бо хоч би вона яка була відважна, то через Карпати була би не дісталася підчас війни під фронт. А ще більше все забулося, коли в місяці червня Врусілов продовчив бесарабський фронт коло Окни і назарив воєнної садахми на сотні кілометрів. Тоді бідоланний майстер Кароль Дітріх понав разом з обозом в полон і шез для Рузи на цілі три роки.

Вона навіть думала, що він зовсім загинув, бо за весь той час не дістала від нього ні одной вісткн. Деколи сумувала з тої причини, але частіше лабувала, що алааав

мала колись чоловіка. Треба було заробляти на прожиток, десь колись повеселитись і пожуритись, бо часи не були легкі. Бог милував: вона все була здорова, кругленька і людям мила. А родина її зростала і без Кароля: вона приховала собі до його повороту разом троє діточок, двох синів і донечку.

Під весну 1919-ого року, коли у Східній Галичині велась ще домашній бої, Дітріх переїхався ажось через Збруч і несподівано прийшов до дому. Руза аж напудилася, бо Кароль був страшенно мариний, обдертий і очевидно хорий або похоробі. Виглядав так, якби не мав довго жити. Привитався з жінкою, подивився на діти, не сказав ні слова дохору, тільки попросив їсти, а потім лежовища, де міг би виспатись. Жінка зайнялася ним справді, як рідна мати. Нагодувала, вимивала, переодягла і положила спати. Він спав майже цілу добу, але потім як встав, був уже здоров.

Почалися розмови й оповідання котрі чудували Рузу і всіх сусідів. Де Кароль не був і чого не бачив! Був на Сибірі, де доде вілчав на цілу зиму приготували собі м'ясо: вішавоє його на жерках, воно замерзало на ність і не псується пів року, такі там страшні морози. Із Сибірі він їхав на Україну кілька місяців. Всюди заробляв своїм ремеслом і большевики дуже його поважали. Намовляли його остатися між ними, але він не хотів. Комісарем дочили його зробити

я покидаю Париж. Більш ніж випадково випадив він мені свої симпатії і, адалася, щось хоче мені особливе сказати та не наважується. Нарешті пішли ми в свою казарму, щоб разом в останнє поробляти, і Японець переміг свої вагання.

— Іване Васильовичу, звернувся він до мене, дуже я вас полюбив і не бажав би на розпрощання засмудувати, але саме з високої до вас поваги не вважаю можливим утаїти від вас того, що знаю...

— Що таке? адивувався я.

— А дуже непримну річ повинен я вам оповісти. Через яких два роки мусить дійти в нас до війни в Росію, і Росія потерпить важку поразку: ми вас жорстоко побемо!...

— Бог з вами! кажу. Яка війна? І яким чином маленька Японія зі своїх островів зможе розгромити такого колюся, як Росія? Киньте ви, кажу, цю фантазію!

Але Японець палко заперечував:

— О, це не фантазія, ні! Побачите самі... Може вас дивує, що я, японський патріот, вам таке оповідаю, розкриваю, так би мовити, наші карти; але по перше я роблю це з широго до вас почуття, а по друге я свого патріотичного обов'язку не порушую, бо Росія вже не в стані, хочаб і хотіла, порівнятися з нами за два роки своїми силами на Сході Азії.

— Такого наговорив мені Японець, і я дивувався, що розумна людина може таке верзти; а коли приїхав до дому, то зараз же вповів своїм про дивовижного японського вченого. Всі ми враз широко над ним сміялися. Ні на один мент нікому з нас у голову не могло прийти, що на Сході розгориться велика пожежа та що у тій пожежі маленька країна дрібненьких Азіатів захитася великодержавністю Росії. А тимчасом усе вийшло так, як пророкував мій приятель...

По оповіданні професора присутні почали згадувати свої враження від цієї історії на те, яким сміхом заливалося вони з приводу „божевілля фантазії“ Японця.

— А тепер дозвольте й мені по-пророкувати — звернувся через кілька хвилин до мене старий професор. Сказав, що має пророцтво покажеться вам теж божевілляною фантазією, але на жаль я знаю, що воно має реальний ґрунт і обов'язково мусить здійснитися...

— Дуже цікаво! заявив я. Слу-

Поль Верлен.

Рек мені Бог мій...

I.

*Рек мені Бог мій: „Сину, кохай мене. Ти парів
Пробиту груди моєї, серце з ран, що сль,
І ноги вранжені, які слізи мимого
Магдалина, і плечі, що гнутися від грівів*

*Твоїх, і рука! Ось хрест, де я терпіла,
Ціка, губка, омов, все, що тут навчас
Тебе у царстві тіла, що лише одна є
Любов — могого Тіла, Крови й моїх сліз.*

*Чи-ж не кохав тебе і в смерті я самій,
О, боже мій а Отцю, в Сячому Душі — сир,
Чи не терпіла за тебе, як було в Письмі?*

*Чи не ридав за жах твоїх у шкіну годину,
Чи з поту не стирал твоє чоло недуже,
Шукаючий мене, мій бідолашний друже?*

II.

*Я відповів: „О, Господи! Ти „я“ мое мені
Відкрив... Тебе шукаю і найти не в силі.
Тебе кохати? Я? — що позволю у пилі!...
Тебе? чия любов зринає мов огні?*

*Зглянь трохи на цю всю беззглядисть борні,
Ти — мирне джерело, що ждуть уста згорілі!
Чи заважиться мої повазі та набоділі!
Коліна падати в Твої сліди ясні?*

*Проте у померках давно Тебе шукаю.
Хотів би, щоб мій сором акрила Твоя тінь...
Та Ти — Любов без тіла, вища від склепіння.*

*Ти лиш страшний для клятих — тихий водограю!
Ти — повне сльоз! та тільки не в очах,
Коли на вях їх важкий цілунок ляг“.*

Переклав з французької мови
Мих. Рудницький.

хаю вас щільно, шановний Івана Васильовичу.

Але чомусь зараз професор нічого мені не розповідав. Він піднісся і запросив мене до свого кабінету.

Я розпрощався з моїми товариством і по сходах піднявся у професорську робітню, що містилася у собі разом з тим знамениту його бібліотеку. У цій „храмі“ першорядного європейського вченого його слова набирали якогось особливого значіння. Почувалося, що в цій хаті і в цій обстанові дурниці не говорять.

— Хотів я вас, Олександр Фомичу, запитати одну річ — звернувся до мене професор. Ми пере-

жили з вами 1905—1906 роки в селянськими розрухами, з міськими страйками й терором, з погрозами, карними загонами, доразними судами Століпін і всяким иншим страхіттям. Щож, по вашому, великий це жах?...

— Та щож, кажу, довелося таки бачити та пережити чимало важких і скрутих моментів.

І. В. усміхнувся.

— Запевняю вас, каже, що все те, що ми бачили та чого ми натерпілися підчас революції, є дурничкою і жартами в порівнянні з тою революцією, що має ще відбутися в Росії. Ми пережили лише легку премудрість до страшно і неминучої трагедії, що насувається на

світлицю. Незнайомка кинула оком на Стася і промовила:—Ах, пардон, кажеться, я не туди попала. Здесь живіють товариці Дітріх? Да? Ну то харашо. А ви хто такий? Жена? Памілуйте! Он же розскажувал, що не женат. Ну, всьо равно. Я приїхала к вам з ревіонком товарища Дітріха і аставляю вам сьо, потому што мнє тяжело возітсьє з мнє, но мнє абещал женітсьє на мнє, но пуская, еслі у него єсть своя пружня жена, то мнє он не нужен, потому што у меня єсть тоже атрой муж, комісар Вайншток, очень інтелігентний і інтересний маладой товариш...
Незнайома просто пригломзила Рузю і Стася своєю промовою і дитиною. Стасю витолкував її, що і Дітріх не хтонебудь такий: він тепер і член ревкомом і також комісар. Рузя додала зі слізами і гнівом, що годі-ж їй збирати з цілого світа Дітріхові діти: нехай піде собі до його бюро і там з ним справу поладить—не буде найкраще, бо він її знає. Притім Рузя дивилася на цю дитину і аж омлівала з огиди, так вона її не подобалася цілим своїм хором і нечистим виглядом. Незнайомка подумала і згодилася поговорити з Дітріхом. — Да, верно, — сказала вона — ви мене не знаєте, а он знаєт! — Хотіли лишити дитину у Дітріха, але ця так розкричалася, що мати мусила її забрати з собою.

По її відході Рузя розплакалася ревними сльозами. Це була справді

недоля обоїх Дітріхів, що війна розлучила їх не в пору. Але Стасю своїм різницьким серцем відчув тільки гнів проти — Кароля. Кожній обіцяв, що буде з нею жени-тсьє... і кожній, дурачиско, сказав, звідки він родом і де живе... За цей дурний розум повинен дістати поза лука — і дістане, все одно! Як можна бути таким недотепним! Адже тепер світ не є широкий, всюдї можна людину найти...

І лицар Стасю лишився аж до приходу Кароля. Цей пришов пізнім вечером, сам, без незнайомої і без дитини, трохи підпитий. Хоч видко було, що старався заощадити жінці неприємності, кара не минала його. І Рузя і Стасю забули, що він ревком і робком, і по короткій вступній суперечці зблизив його спільними силами цілком так, як це було в значаю в цій понажаний родині. Валикого каліцтва не було, але крові і синяків на цілій тиждень було досить. Дітріх говорив, що силою своєї влади каже їх розстріляти, але Стасю станув у дверях і відповів, що заки його розстріляють, він по різницьки Дітріха закоде, як свинню, не заважаючи на всі його титули і гонори.

Скінчилося все, як звичайно, далеко не так страшно, як заповідалося. Дітріх відчував, що і він провинився тут дечим, положився спати і на другий день був уже спокійний. Тільки вечером упався і розбалакався в шинку про свої поєнні переживання...

нас. Це буде начувано дик, незвичайно жорстоко, просто авірача бійня, що залле країну ріжками крові і принесе я собою страшну руїну. Дійсним жахом отоплена була людськість... Може 20, а може 23 літ доведеться чекати цієї майбутньої революції, і ви, одича молода, напевно її дочекається, але я вам не аздрю...

Наприкінці старий професор додав:

— Ви можете мені не вірити, як і я не вірю Японцеві, але в своїх пророкуванні я не менш певний ніж був він у своїх. Не даремнеж я стільки часу піхавився революційними рухами та студіював їх історію.

На цьому і закінчилася тоді моя розмова з проф. Лучицьким.

Я вийшов від нього у глибокій задумі.

Через п'ять років розпочалася війна, яка безумовно прискорила розвиток подій, і в кінці 1917 р. та в дальших роках ми вже мали те, що без війни прийшлоб значно пізніше. Отже не пощастило й старому професорові уникнути історичної трагедії, яку він передбачав глибоким і досвідченим розумом ученого. Та ще гірше: дім професора Лучицького опинився в жахливому районі київських чрезахвилок, і що ночі в спочивальню старого хворого ученого доносилися звуки стріля, що ними обривали большевики життя своїх жертв. Одною з тих жертв був особистий приятель Лучицького і земляк — теж визначний учений — Володимир Науменко.

У березні 1919 року я мусів ховатися від чекістів, що розпочали за мною справжнє полювання. Притулок мені дала на кілька днів одна інтелігентна сім'я, що якраз мешкала в домі Лучицьких. Там я довідався, що ставий професор доживає останні дні і за дозволом його родини зайшов його провідати. Харий після страшного приладку асти сидів у фотелю і важко дихав. Він зразів, побачивши мене, і почав розпитувати про моє життя. Я відповідав, але нагадати професорові в таких умовах про його влучне і разом з тим страшне пророцтво не поважився. Через пігадики я розпрощався і пішов, знаючи, що вже більше ніколи не побачу його.

З газет дізнався я потім про його смерть.

свого батька. Трохи не побилися тоді обидва, але добрі люди роззброїли їх, з уваги на небезпечну нервовість Стася.

В літі цього року Дітріх зазнав великої чести. До частини Галичини і до того містечка, де він жив, приїшли большевики, вибравши його членом ревкомом і йменували комісарем публичних робіт — робкомом. Дітріх зареєстрував зараз найкраще мешкання на своє бюро, зібрав собі з ріжних канцелярій найдорожчі меблі—американське бюро, шкільні ключові фотелі, шафу з ролегою і все, що потрібне—і сидів за столом дуже радо з міною міністра. Писанням він не займався, бо в письмі не був сильний, всі справи поладжував усно, в крайній потребі виручався учеником семінарії. Поза цією службою він висиджував цілими годинами на засіданнях ревкому і ріжних комісій, на безконечних мітингах і представленнях. До дому приходив тільки ночувати. Своім ремеслом зовсім не займався.

З тої причини він не був свідком події, яка відбулася якраз в його домі. Перед дім заїхала бричка, з котрої злізла якась дуже нечестна пані—непані, щось таке, що не можна було вгадати, з якого вона стану, здіймивши з брички маленьку вішину і з нею на руках увійшла в дім Дітріха. Тут біля стола сидів Стасю, по підлозі рачкувала мала дитина, а Рузя вийшла на хвилину до кухні. З кухні вона й прийшла разом з незнайомою у

— Го-го, — кричав він — якби тах збіглися всі мої діти до мене, була би ціла бурса! Але я розкинуз їх по цілм світі і нехай мене шукають! — А от найшла тебе! — замігив Стасю.

— Що? — обурився Кароль. — жидівська помийниця гадає, що я такий дурний, як вона мудра? Я дав дитину до захоронки, а її зараз викурих з міста. Знаю я, яка вона большевичка... Нехай дяку Богу і мені, що ціла виїхала. Я знав, що сказати в ревкомі.

По цій пригоді життя Дітріха не було вже таке цікаве. А ще кода небагом большевики забралися за Збруч, воно й зовсім збуденіло. З ревкомом і комісаря він став знову довсім значаїним шевцем, покинув свою ганю канцелярію з американським бюроком і мігшими фотелями зівів знову за своїм будином шевським столиком. З почуття поинження зневажлив буржуа ще більше, як на свого урядування, і розплився. Рузя тимчасом за дитину ніла і збрідла. Стасю оженився. Прийшли часи, коли кожний числив на міліони, а проте не міг оборонити себе перед дорожнечою і злидніми, — тоді й відходило обоїм нами, — тоді й відходило обоїм Дітріхам брикати. Але ругатися за них ще довго не можна, вони обоє не скоро втакомиряться. Тільки старість зломить їх. Покищо Рузя вже радо молиться і пересиджує години в костелі...

Д-р Іван Раковський.

Весна в природі.

Весна... Сонячно й тепло... Всюди життя: зітхання ліній, весняні убрання, сніжинки і фляки... Весна...! Закопаний чаром весни біжу гамірною вулицею, скачу до першого трамваю і сідаю швидко на перше вільне місце. Нараз дивлюсь, коло мене сидить моя добра знайома, пані М. Сердечне привітання. Один "мент", себто ханлику, подивлюю з насолодою цю весняну прояву: на верху блискучий шоломчик, під ним гарна голівка "а ля гарсон", далі бездоганна суконочка по коліна, за тим прозорі, тілісті панчішки, закінчені дрібними лакерками. Все першої моди: відомо: феміністка і — розуміється — соломона вдовичка... "А, цілую ручки!" — "Важання! Ось, бачите, яка весна?" — "Так, справді, якжеж почувате себе пані, в цю весною?" — "Я? Понямаю, не надзвичайно. Чогось утомлена й обесилена, але це в мене звичайно так з весною". — "О? І я так само! Це значить ми обоє трохи недовокровні, а такі не відчують приходу весни, так як звичайні люди". — "Так? То ви, природник і матеріаліст, по правді думаете, що весна має який вплив на людську душу?" — "Даруйте пані, поперше я не матеріаліст, бо сьогодні матеріалом у природника не модний, а по-друге, я нічого не думаю, а висказую тільки погляди других, спеці" по цьому питанню". — "Та-а, ну, то цікаво було б знати, що таке говорять ваші "спеці" про вплив весни на людську "псіхе".

Бачите, пані, це справа дуже складна, в додатку дотичні досліді ще недовиконані, а через те й справа ще достаточна не розяснена. Дотепер, як вам відомо, всі "весняні" прояви пояснювались виключно підвищенням температури, викликаним нахиланням північного бігуна нашої земської осі до Сонця. Це підвищення температури мало викликати і розвій рослин та їх розквітація і "весняні" почування у звірат та людей. Однак такий матеріалістичний погляд треба тепер вложити до архіву. Досліді останніх літ над фізіологією звірат і людей виказали, що чинності найважливіших приладів у звірат і людей залежні перш за все від особливих так званих "внутрішніх" залоз. Ці залози уміщені звичайно при найважливіших приладах, втворюють особливі плинні матерії, які рознесені кров'ю по тілі даної істоти, підбадьорують її до живішої й сильнішої чинності. Через те й названо ці матерії з грецької "гормонами", себто "підбадьорюючими". Отож по думці нинішніх учених всі наші життєві чинності залежні цілком від згаданих гормонів. Коли наші всі прилади сповняють правильно свої чинності, коли ми бадьорі й почувасмо силу й охоту до життя, то це знає, що наші внутрішні залози втворюють правильно відповідані гормони та сповняють добре свої чинності. Колиж ми ослаблені й безсилі, знає, що гормони не виділяються як слід, та внутрішні залози не сповняють як слід своєї згаданої. На цьому власне ґрунтуються відомі оперативні способи "відмолювання" Штайнха і Воронова лічення деяких хоріб, як хороби цукрової і базедона, виділеннями відповідних внутрішніх залоз, а виділення внутрішніх залоз і гормонів пояснюється тепер і прояви старечого знідання. Виділяти ці тасні гормони, та заступити їх штучно втвореними матеріями, це мрія нинішніх фізіологістів думують ушасливити людськість лічим життям і пічною молодістю... "Це все гарно, пане професоре, але що воно має спільного з весною?" — "Позвольте, саме приходить до цього питання. Як вам відомо, на зиму рослини небагато засипляють і з весною пробуджу-

ються знов до нового життя, розвиваються і розквітають. Як самі добре знаєте, огородники вже здавна знають приспішувати весняний розвій рослин штучними способами: особливим дразненням, купелями та електризуюванням дотичних рослин. Це є загально відомі річі, на які ніхто не звертає уваги, а пишні розквітлі галязки бою і туліпанів або тубероз, які серед тріскучої зими бачимо за виставленими шибамі наших ліпших огородників, нікого не дивують. Але, як вам відомо, подібно як рослини засипляють на зиму і деякі звірат, як диліки, медведі і багато інших. Отож найновіші досліді Адлера, Цондека і других над зимовим сном і живі і інших звірат виказали безперечно, що цей особливий прояв залежить від одної із внутрішніх залоз, а саме від так званої "щитової" залози, яка є у савців при підставі шиї. Під зиму у тих савців згадана залоза знідіє і перестав виділявати свої гормони, а наслідком цього дотичні звірат тратять багато життєвої сили й засипляють. Коли таким звіратам, що заснули зимовим сном, втиснули гормони щитової залози, вони пробуджувались і набирали нової охоти і сили до життя, розуміється — тільки на короткий час.

Досліді Адлера і Цондека розясняли питання зимового сну у звірат, але тим самим і їх весняного пробудження. Воно безумовно полягає у цьому, що дотичні внутрішні залози, відпочинавши, приходять до сили й починають втворювати життєдайні гормони. Є певні дані думати, що загалом наші внутрішні залози працюють так ритмічно, то змагаючи, то припинюючи періодично свої чинності. Такою особливістю хвилюю, яка незвичайно впливає на збільшення чинностей наших внутрішніх залоз є саме прихід весни. І звідля того вона нас тішить і радує". — "Це справді цікаве, але в такому разі ви, пане професоре, всеж такі свого рода матеріаліст". — "Ні, пані, я так скажати, фізіологіст, а це велика, протилежна, ріжниця... Але простіть, я вже переїхав одну стацію за далеко і мушу вас попрощати. Отож будьте здорові, бажаю вам, пані, гарного розвою ваших весняних почувань... Шасливих Свят!"

Широ дякую і вам бажаю всього кращого, але ви все є зловні!" — "Ні, пані, я тільки природник. Цілую ручки!"

Роман Кулчавський.

ПІД ВЕСНУ.

Збудився день несповний, немилуї,
Глотер ливив оці, змивав,
в замків з кутків останки ночі
і в зліс тротуарі мати.
Десь лихо наддало весну-літній
Для неї всі оці порядки...
І не сидіти то за ситою!
Вговорював її — ні гайди:
— Я хочу до людей з привітми —
...Нема то як зима!
Чого на сон будо.
Бувало пізно-пізно встанеш
і десь по кутах загальнеш,
еже знов гайда в стебло...

А то: то воду лий,
то знов мочене сучи,
мізану травку колами,
а все це хтось на тебе лий,
ніколи не погодити!

Та вже найбільш паріван і прохаль
вишбурють захопани.
Я тільки встану працювати —
вони у росіх зі сяді,
мов ластівки сполохні...

Філософське день. Збудує і про роботу...

(Нечайно десь із поза жар
обкутуй віз загартуї!)
Ой! Вже несе її сюди!
і бриву знов на тротуар
погнала води...

Д-р І. Крипаків.

З підльвівських проходів.

Львів славиться незвичайною красою положення. Хоч місто велике та розлоге і своїми передмістями сягає далеко на всі сторони, біля нього і в нім самим заховалося багато закутін, де ще можна оглядати природу у повній свіжості і принаді. Довгі пасма горбків, глибокі яри з малими потічками, гаї повні квіток, старі парки зі столітніми деревами, мальовничі серпентини доріг, далека панорама на дохресні низини й гори з візком сіл, — все те від віків чарувало Львівянина і тигнуло його до прогулянок поза місто. Ходили і їздили туди старі львівські міщани з XVI і XVII століття; по підльвівських околицях мандрував Шашкевич з товаришами; любив їх і знав молодий Франко: всі покоління львівської інтелігенції і міщанства мали своїх горячих обожателів підльвівської природи. Давню традицію проходів в околиці Львова відновило тепер українське туристично-красознавче товариство "Плай" і систематично відвідує всі знані і забуті закутки. Кілька слів про ці проходи для тих, які ще не засмакували у цій легкій мандрівничтві.

Не більше як чверть години треба, щоб зайти на княжу гору. Назва нова, повстала серед прогулянок "Плай", але місце з найстарішою традицією, — гора, на якій був город Данила і Льва. Це частина плантацій Високого Замку, між домиком огородника і штучною печерою; колись це була окрема гора, відділена глибоким яром від другої гори з могилою люблинської уні. Тут, на місці, де тепер є гарний цвинт (славний своїми трояндами і пеоніями) стояв княжий замок. Коли зійдемо стеженкою в низ на Замкову вулицю, віднайдемо там терасу, на якій по переданню стояв княжий двір і побачимо у підніжжя гори старий ринок, давню торговницю Львова, найстаршу церкву св. Миколи, монастир св. Онуфрія, костел св. Ізана Хрестителя, дещо даліше церкву св. Платонія. Звідси можна піти Замковою вулицею в напрямі Підзамка і даліше доволу узгір'я аж до заведення Кисельки; по дорозі стрічаємо старий цвинтар Папарівку, зруйнований варварською рукою; прохід легкий і гарний, особливо як дерева на збочах гори покриються буйним листям.

Свою принаду має і сам Високий замок. З могили Люблинської уні є найбільш розлогий вид на місто і його околиці; в ясній дні видно навіть Карпати. Руїна під "Кіпцем" це останок замку з польських часів; добув його 1648 р. Максим Кривоніс, полковник Б. Хмельницького. Під замковою горою, недалеко реставації стояла українська артилерія в листопаді 1918 року.

Між вулицями Театральною і Войтиха є Гора Льва (звана так Псковською), якої імя знов пригадує ки. Льва, Данилового сина. Гора на-пів розкопана, обсіпається з одної сторони; але вийти на неї можна легко від сторони між костелом св. Войтиха і парком Геліяка; відси вид на місто, на Високий замок, на села на північ від Львова, на Кайзервальд і Чортівську скалу.

Кайзервальд, названий так в честь імператора Йосифа II, що був тут 1784 р., втрапив підчас війни свою давню прикрасу, столітній ліс. Але узгір'я, попереривані дикими ярами, дорога в частині штучно поведена над дебрами і вид на низину Полтви, роблять цей прохід дуже принадним. Одним з ярів треба айти в долину, в напрямі Кричиць; тут мається вражіння майже гірської околиці. У тих ярах Кайзервальду народжувалася українська армія: у квітні 1914 року,

були тут перші маневри стрільців. На дорозі з Кричиць до Личаківського серед молодого ліса старий бух (біля фігури), під яким стояв тоді стрілецький штаб. Живописна серпентина залізничі, від Підзамка до Личаківського двірця, і даліше до Винників, заслугує, щоб її перейти.

Личаків, найбільш типовий і консервативний передмістя Львова, заховав ще дещо старих домиків, покритих гонтою, з характеристичними фаяцітками; має також багату побутову традицію. Молодий личаківський парк, в значній частині сосновий, оживлює піскові горби і пустарі. Личаківською дорогою входили до Львова війська Б. Хмельницького і Дорошенка з Туркави.

З Личаківського гостинця або кривчицька дорога ведуть до Чортівської Скали, великого залізничного каміння, з якого залишилися тільки останки. Чортівська Скала своїм незвичайним видом викликувала різні легенди і здогади про своє минуле. Сто літ тому ігумена Бенедиктиної, Куні, поетеса львівського романтизму, поставила на вершні скал "святиню Аполліна і Муз"; Чортівську Скалу оспівували тоді в балладах і епопеях. Зі скал величавий вид на частину Львова, край Поділля, низину Полтви. Підчас українсько-польської війни 1918—1919 роки Чортівська Скала велавалясь сильною українською позицією; дотепер залишилися в лісі стрілецькі рови. Це місце повинно айти особливу пошану у наших прогуляках.

З Личаківської Пасічною дорогою попри Маєрівку іде дорога до Медової Печери (Медунки). По дорозі праворуч російській панитар "Холм слави" з 1914—1915 року, даліше місце перших боїв з листопада 1918 р., на яким були стрілецькі могили, вирубаний ліс побіч Погулянки, яр одної з приток Марушків. Сама Медова Печера це останок камінемоу, по якому лишилися підземні комори, одна без світла. Назва "медова" походить від характеристичного пісковика, краски меду. Сусідні яри також мальовничі.

Від Личаківського парку попри тор польського Сокола доходямо до Четверівки, призначеної на університетський ботанічний сад. При кінці XVIII в. був тут двір одного з галицьких магнатів Четнера, аматора-ботаніка; при своїй сядибі він заложив парк з кравець і екзотичних дерев і славні у Львові цвітники та оранжерії. Парк тепер знищений, але в осені, як дерева пожовнуть, це місце, а яр, над ставищем, у вінку сіл і обнажених гір, має свій сумний чар.

Сусідня Погулянка завдає своє заснування і назву адвокату Вентлєнському, з початку XIX в.; і тут була палатка (тепер реставація), побіч неї парк, на річці Пасічній ставки з човнами і лебедями. Тут було місце гулянок львівського товариства і літературного сайта. Старий ліс залишився ще у добром стані, особливо таємничий і поважний у глибині яру, над зеркалом трох ставків.

Щі прогулянки — це невеличка частина околиці Львова, від східної сторони міста. Не менш інтересні закутінні чекають мандрівників і в інших сторін великого Львова. Але про це не будемо висаті. — Це треба побачити власними очима і перейти власними ногами.

Пам'ятаймо! Рідна Шиня — це не садик Фортоса, це певний захит у собі лихалітти!

Генер. Бенедикт.

Д-р Ю. Гринько.

Нова французька опера „Мазепа“.

Рівно сто років після того, як паризька суспільність захоплювалася оперою *Sergeant Mache*, або *Італійський кінь***) з'явилася нова опера про Мазепу, перша вистава якої відбулася з надзвичайним успіхом і в присутності добродієв-публіки на сцені „Grand Théâtre“ в Бордо 11. лютого н. р. Автор опери „Мазепа“ відомий французький композитор Еміль Неріні (Emile Nérini), згодом пера якого вийшли велика кількість театральних творів, фортепианних і для співу і для оркестру (головні: „Le soir de Waterloo“, „L'Épreuve d'armes“, „Mazepa“, „Vassien, dieu de la joie“) — був ласкавий прийняти Вашого кореспондента у себе і поділитися враженнями свого нового твору.

Ви питаєте, як я дішов до „Мазепа“? Одного разу, два роки нещодавно мені попалася „Історія Карла XII“ Вольтера, бо як бачите, я читаю не тільки музичні ноти, і т. Неріні усміхаючись, показує на дошки і книжечки, якими наставлений його кабінет. — Сторінки про Мазепу зразу зупинили мою увагу і я рішив, що натрапив на слід сюжету. Принайтязі я вгадав, який в моментів життя Мазепа вибрав, але — знаєте — найкращі для опери любовні пригоди Мазепа, байдуже, чи це легенда чи дійсність. Це вже наше право, композиторів, пристосовувати історію, як хочемо, чи кажучи точніше: як цього вимагає мистецтво. Все-ж я прочитав Байрона, Гюго, Воґюе, а головне провів не один тиждень у бібліотеці Сорбони, де є чудова збірка славянського фольклору і спеціально українського...

— Чи Ви знаєте, що Ви не перший, хто присвятив свій талант Мазепі?

— Як-же! знаю, що у Ніста є сонета, що Чайковський написав оперу „Мазепа“, що деякі Французи-композитори писали про Мазепу, але, признаюся, точно не знаю, хто, бо працюючи над сюжетом, омичаву знайомства з аналогічними сюжетами у музиці, бо це перешкоджає мені працювати...

— А проте, майже, сто років тому „дзесь Париж“ кохався в опері „Мазепа або татарський кінь“, а 7. вересня 1872 р. в паризькому театрі „Des folies dramatiques“ виставляли оперу буфф „Мазепа“**) музики Ронжу, а що ще більше Вас зацікавить, це факт вистави в цьому самому театрі Бордо, де Ви щойно досягнули великий тріумф, опери в 5 актах „Мазепа“ музики меркізи де Grandval (було це 24. квітня 1892 р.)...

П. Неріні ласкаво знайомить мене з сюжетом своєї опери, якої я сль не чув у Бордо, але яку, треба сподіватися, зможу почути в найближчому році в „Opéra Comique“ у Парижі. Починається справа з відомої історії з коном — до слова вигаданої ворогом Мазепа, польським шляхтичем Пассеком — який після довгих днів скаженого бігу, падає, а нещасливого Мазепу підбирають українські козаки. Мазепу переносять у хату українського селянина, дочка якого зразу закохується в Мазепу. Але Мазепа пам'ятаючи перше кохання, через яке ледве не загинув, відштовхує червонокожего коханця Українки, стас зовсім гетьманом і нападає з козаками на маєток польського графа, який кінчає самогубством, а трагедія зникає.

Отже нещадний сюжет відбувається посеред „герольдів, козацьких старшин, запорожців“ і т. п. Особливо незвичайний успіх має

3 тайн радіотелефонії.

За важким божим допущенням я учительною вже кількадесять літ в українських гімназіях. Хто не перешкодило подібної практики, той ніколи не зрозуміє, яка є різниця між смаженим всіляким научних справ... і заставлянням стола для дорогих гостей.

Я вже давно сказав до себе: долі не обминеш! І справді не обминув я її однією нещасливою трагедією, коли одна із анимічних пані, заговоривши до мене осьяк: „Поясніть, будь ласка, але так, Ви вже знаєте, щоб не тратити багато сил — що є властиво з точки радіотелефонії?“

„Зовсім проста справа“, відповідаю, „це не дуже вигідна, звичайно та темно подібна скринька з товстою шрубками. Ось і все. Ні, вибачайте: є ще дві три електричні лампки та слухавки. Коли відповідно виставите шрубки на 365, 458, 425, 505 метрів, почуєте концерт або виклад з Лондону, Парижа, Риму, Берліна і т. д.“

„І то має бути пояснення?“ здивувалася добродішка. „Ви мені до всім так викладаєте, як усі знакові інженіри!“

Я почув, що мене чекає „школа“. Тому, для втягнення воздуха, я заговорив, щоб ми пішли з трамваєм. Підпроважуючи небезпечну товаришку до дому, довідується, слово по слову, що її жажда знання має особливу причину. Її найдорожчий одиначок-гімназист, який не дістав належних пояснень від батька, ані від знайомих, не дає їй спокою. Хоче все відрізняти. Мені пригадалися в мент: ампері, вольти, кульомби, оми, кондензатори всіляких систем, катодові лампки з металевими ситами, ватіметри, антени, детектори, когерери, а далі: тьма-тьмуща електричних теорій з усіма математичними формулами. Зовсім природно, я не знаю, з якого кінця починати професорський виклад. Тому наговорив я добродішці так, як мені на язик попало осьцю...

Коли би ми відрізнялися відійти до божественно неймовірних, а однак правдивих здобутків сьогочасної цивілізації, то передовсім треба взяти під увагу можливість „коливань“ в явищах природи. Коли на шнурку завісиво татарський і потрунемо його в бік, він зачне гойдатися ритмічно й гармонійно. Земля тягне його вниз, як найни-

ше, на шлу довжину шнурка; тому й він прямую до землі, під впливом різниці в притягуючих себе масах (земля і татарський) та їх взаємного віддалення. Це є перша причина. А тепер довжина шнурка відрізняє про довготу часу коливань. Нехай це буде друга причина. Чим довший шнурок, тим помаліш, або, як хто хоче, довший коливання. А найважливіша: третя причина скривається в т. наз. безладності татарського. Він має свою власну філософію. Перш усього сам не любить рухатися. Треба великої ініціативи, щоб його трюнути з місця. Але, не дай Боже, як він розрухається, а особливо, як злітає вже з горни вгору, де має запевнену рівновагу. Саме тоді приходить йому до голови „безладна“ фантазія: махнути ще раз в гору, хочби в протилежний бік. А з цього виходить ціле лихо. Начинаються хронічні коливання.

В старинних часах навіть найкращі філософи не прочували (а були між ними не раз геніальні люди), як багато є в природі всіляких коливань нпр. на хвилях води, на всіляких пружинках, на струнах музичних інструментів, на трубах, органах, сопілках, але що найважливіше: на металевих дротах, по котрих йде електрична струя. Бо зв'язані між ласкаво: Ви випускаєте скріплену струю електрики по дроті, що в одній місці має малу перерву. Звісна річ, у перерві не іскра. Незавжди зачали що іскру кінематографічний зеркальцем фотографувати. Знаєте, що показалося? Там є не одна, але велика гурма іскор, в одній і в другій бік: чисті коливання, сотки тисяч разів на секунду. Чоловік, що гине від грому, може в хвилині смерті гордо заявити, що його б'ють сотки тисяч громів.

Переїдм на мить до акустики, т. з. до коливань воздуха. Десь на відстані в Запівнічній, або в глухих гущавинських горах хтось грає на сопілці. Треба перш усього зважити: чи сопілка на кінці отворена чи заткана, по друге: яка вона довга. Допустім, що у нас у торбинці є кравецький метр. Ви мірете заткану сопілку: пів метра. Т. з. від губи, де дрожить пластинка, що згущує воздух аж до даної сопілки в середині, де воздух не може коливатися (ми на неж затикаємо!), мусить бути чверть хвилі. Бо повна хвиля йде вперед від одного згущення аж до другого, а потім ще раз узав. На на-

шій сопілці вийде 4 рази по пів, себто 2 метри. А тепер зобразіть так, як у всіх коливаннях без вітків: поділім швидкість розходження хвилі в даній осередку через її довготу, а відстанню: скільки триватиме на секунду. Швидкість у воздуху 333 м. Поділім через 2, буде близько 170. Вуха чує досить низький тон. Тому шукайте, чи на майдані за перкою немає хто дудочку довгої на 19 см. Якщо є, попробуйте відразу камертоном, а з задоволенням переконаетесь, що вона дає точнісінько славетне музикальне „а“. Рахунком: 333 поділене через 4Х019—135 триватиме на секунду. (Кожний дріпент може обминатися з власником дудочки за камертон, та привезти собі пам'ятку з празника!)

Завернім до електрики: тут така сама історія. Нпр. хтось у Парижі або в Лондоні, замислює думи до замкненої сопілки, випускає з трамвайової централі зміну електричну струю в незамкнений дріт. В отворі стіни місці б'ють сильні іскри себто дуже скорі коливання. Нам треба знати: скільки тих коливань припадає на секунду.

„Ось ми дома, пане професор, чи ви скінчили виклад?“

Я аж прокинувся у душі худого колись, як церковна миш Італії, що відосконалює радіотелефонію Марконі. Він випас собі вже груба черево в Англії. В Лондоні саджають його на перше місце.

Знайомі добродішки зникли по англійськи. На щастя надійшов один із моїх приятелів, директор економічної інституції. Я повторив скопо допелерічний виклад. „Та що Ви говорите, професор! Ви справді вірите в цю газетну блягу? Де, де, можливо, що за кілька тисяч літ з цього справді може щось вийти“.

Я похнюпив голову, бо почув уже другий грім з неба. Але що мені то за мало, тож зв'язався переконувати директора. Я ось мабуть з чинності зачав мені притякувати. Та ось за хвилину нагало пристанув і запитаєся збави правильно так: „А скільки є тих електричних коливань в дроті нпр. у Лондоні?“

Відповідаю: швидкість світла або електронних хвиль (одно й те саме) 300,000 km., або 300,000,000 m. поділена через 365 m. (бо так пишуть англійські газети і так треба наставити шрубку в скриньці!) то буде поверх 800,000. „А який спосіб наставляють там саме на 800,000 електричну іскру?“

Треба докладно з'ясувати собі всі три головні причини коливань, відповідаю. Вернімсь до шнурка з татарським. Різниця в масах та у віддаленні татарця й землі, віби н. пр. висота водоводу на Ніагарі або на турбіні в „млинах“, де в електриці „Вольти“. Це можна знаменито наставити в апараті. Друга причина довгості дудочки, або довгості шнурка з татарським, це в електриці: поєднання дрота. Себто, скільки в нього злізе електрики. Це називають „фарад“. Якщо він за худий, чи малий, треба вставити, т. з. залучити дві різкобіжності до себе металеві плитки. Це „кондензатори“. Цей момент, бачите, важкий, бо він рішає про дозвілну хвилю.

— „Нехай Вам, до чорта і, пане професор, рідше!“ Мені до біжусу тут бракує для річи. Ви мені крутите голову якоюсь третьою причиною, про котру не згадуєте. Я добре пам'ятаю, бо голова з мене є: безладність, безладність, мене є: безладність, безладність, але зараз! Ви тут всілякі „перелачувати“ якусь „складність“ електрики до дрота! Там це збав не вольт.

— Повна річ! Бо зовсім що інше висота спадку Ніагари, не так такий нечуваний механічний ефект, а зовсім що інше, скільки

другий акт, гаршований коня, симфонія, яку вже закупило відоме музикальне видавництво „Ricordi“ для оркестру. Дуже гарну картину мусить увяжати 4-ий акт, „коронування Мазепа“. Під музику українських народних пісень і українського танку герольд оповідає „всім Запорожцям, що славетний вояка Мазепа на підставі заради старшини обраний гетьманом“. Іде святощина симфонія під голос „Слава Мазепі! Слава гетьманові!“

Як вже зазначено, опера п. Неріні мала надзвичайний успіх, свідком чого є численні рецензії бордоських та паризьких часописів, з якими майстер знайомить мене.

„Вистава „Мазепа“ під ауспіціями синдикату бордоської преси мала величезний успіх. Захоплення, з яким зустріла публіка останній твір п. Неріні, підком підтвердила нашу прогнозу після генеральної проби. Публіка смакувала чудову, ніжну музику, під яку відбувається драма на далекій та загадковій Україні“ („La France de Bordeaux...“). В присутності п. п. префекта, мера, комаданта округи та інших добродієв публіки ми мали насолоду чути нову оперу п. Неріні, в якій нас найбільше вразила сцена бігу коня

й український балет. Це твір, заслуговуючий на найбільшу пошану“ („La Petite Gironde“). Це була святошна вистава... романтична історія Мазепа, який в ореолі кохання та відваги завоював королівство. Акція звичайна і нічого штучного... кожний епізод є важним психологічним моментом. Музика п. Неріні, учня Мазепі, поливає неймовірний чар. Вона промовляє мовою ніжності й суму. Біг коня Мазепа — справжній архитвір. Перед нами великий твір французького композитора“ („La Derèche“). „П. Неріні знов тріумфував своїм „Мазепою“ в Бордо“ („Le Courrier Musical“).

Я прощаюся з „май-ом, який не таїть перелі мною свого задоволення, що українські читачі дізнаються про його „Мазепу“. — Я не займаюся політикою і але аорігенований у складних питаннях східної Європи, але час, що я провів над „Мазепою“, причинився до моєї глибокої симпатії для Вашої нації. Я прошу передати на сторінках Вашого часопису про цю симпатію, а зокрема до України, що живуть під Польщею, яких життя, як видно, не можна задрити“...

*) Див. наш „Бібліографічний матеріал“ в „Славянській Книжці“ 1922 р.

**) Ця творя обговорюється в „Готозаписі до друку“ „Славянської Книжці“.

б. а всі звернулися в сторону

Будова тіла і характер.

Питати із зовнішнього вигляду людини, її духові прикмети, її здібності, її характер, отже проблема, до якої віддавна раз-у-раз повертались учені, не оглядаючись на гуманістичні і несподівані. Не вгадує вже про аматорів та шалителів, що зі злісних анекдотів та ліній лиця чи рук хочуть відгадувати не тільки характер людини, але ще й її долю, її майбутнє. З дотичних спроб, що мають науковий характер, приваблива «френологія» Галля, яка таланти та нахили людини розпізнавала із форми її лобини. Окремим здібностям мав відповідати збільшений розмір поодиноких частей мізку, в яких ці здібності локалізуються: знов-же форма мізку відтискається на черепі, який таким чином своєю будовою вказує отці здібностей. Галль френологію, як відомо, не вдержалася, однак його невдача не знеохотила інших, які вже з більшою обережністю забирались до розв'язки цього смілого питання. Одну прикмету мають ці нові спроби. А саме, що психічну діагнозу осндовують вони не на відірваннях, поодиноких подобилах фізичної конституції людини, а стараються взяти за увагу цілість фізичної конституції, в переконанні, що лиш така цілість може обумовлювати собою якусь своєрідну структуру душі. Тут треба вчислитись відомі більше у Франції котири конституціональні типи Сіг (тип церебральний, мускулярний, вільховий та віджаний), які, крім анатомічних та фізіологічних рис, різняться між собою також психічними подареннями та нахилами. Однак найбільш розголосними у цій ділянці стали останніми часами дослідження сучасного німецького психіатра Кречмера погляди головно в його книжці «Körperbau und Charakter».

Вихідною точкою міркувань Кречмера є його дослідження над божевільними, важко зрозумілі для людей неознайомих з психіатрією. Тому-то не легко сполучувати результати цих міркувань, хоч вони в своїх висновках обнимають крім умово недужих також і здорових людей. Ось таке втягнення людей психічно хворих та здорових під одну спільну рямку можливе у Кречмера тому, що він не бачить гострої межі між нормальними і патологічними явищами; психічні недуги показують, на його думку, лише прибільшення того, що стрічаємо й у нормальних одиниць.

Кречмер вирізняє два такі психічні типи, які у патологічній побільшенні виявляються під видом певних різних психічних недуг. Перша недуга це манія-меланхолія, друга недуга, це схізопренія. Звичайно від першої. Вона обничає собою, як вказує її назва, дві форми, чи там фази, які подекуди є собі протилежні. Обі ці фази є викиненням життєвої енергії з положення рівноваги в два протилежні боки. Манія є надміром життєвого розмаху, а меланхолія — надміром. Манія («) вражає нас надміром активності, гумору та жадою уживання, а меланхолія навпаки апатією, сумом і загальним збільшенням темпу життя. Манія-меланхолія є хворобою «циклічною» в тім значінні, що обі її протилежні фази чергуються часто у той самий одиниць. Меланхолія, якого нім бачимо прибитого сумом та апатією, може за місяць стати перед нами як типовий маніак, веселий, голий та непосидючий.

Послухаючись, тепер на лінії, що веде від парини хворобливих проявів до нормального життя, стріне-

мо одиниць, яких чуттєвий настрій не такий яркий як у маніяків чи меланхоліків, а проте яких життєве тепло вказує викинення у дві протилежні сторони. Це так звані «цикліотиміки» згідно з термінологією Кречмера. Цикліотимік являє так само як маніак такі фази життєвого процесу, в яких тепло життя прискорюється, активність збільшується, а чуттєвий настрій зростає. Тільки що ця активність і цей піднесений настрій трітять ознаку чогось хворобливого, зморозило, осоружного. Навпаки цикліотиміки бувають найсимпатичнішими в світі людьми. Вони є душею кожного товариства. Їх гумор, їх незгасюча пера, їх рожевий оптимізм, їх гоїркість робить їх милими і поширюється на оточення. Добої страви та вино, якими вони не погорджують і нічим найліпше смакують в їх товаристві. Однак ці люди бувають також робочими; праця горить тоді в їх руках, утма немов би була для них невідомою.

Отож, річ головна, на погляд Кречмера психічний тип, нами власне амальований, лучиться в правила із своєрідною анатомічною конституцією, яку він називає «пикнічною». Маніак, а так само цикліотимік, визначаються з правилами «пикнічною» будовою тіла. Якій позначки цього типу будови? Вона добре відома кожному з нас із щоденної обсервації. Пикнік це людина не високого росту, з головою осадженою на короткій, глибокій ший, яка зливається з підборідком. Віддалення рамен применшене і тому грудна клітка в самім верху вузька, однак внизу розширюється так, що цілий кадок стає в довший парті обемистий. Це надає поставі образ зажитливості, скріпленій ще тою обставиною, що дотичні люди виявляють нахил до товщення. Додаткова шок пикніків добре роз'яснена, так, що лише одержує з переду часто форму пятикутника, якого вершком є борідка, зовнішні кути довшої шок та чоловік гудан. Цера лица переважно червоного, волосся не дуже буйне, рідше схильність до лисини.

Що саме такі «пикніки» зраджують часто цикліотимічний темперамент, це напевно звернуло увагу не одного з нас. Однак Кречмер вчить нас розуміти ці типи людей протиляжно ніж це зазвичай робимо. Нам здається, що зажитливість цих людей, їх червоне лице, їх лисина є виразом їх веселого, широкого, буйного життя. Кречмер пояснює нам, що ці тілесні прикмети є чимсь перевертеним, вродженням, а спосіб життя цих людей є тільки наслідком психічної конституції, яка йде у парі з пикнічною будовою тіла.

Тепер переходимо з черги до другого психічного типу та зв'язаної з ним соматичної конституції. Так як тип перший виводиться від одної психічної недуги, а саме манії-меланхолії, так тип другий виводиться Кречмер від іншої умової недуги: схізопренії. Суть цієї хвороби доволі складна та гола її коротко пояснити. Загальною сказати можна про неї те, що коли манія-меланхолія була хворобою почуття, то вона є рідше хворобою розуму, ідеї.

Настрій хворого сам про себе може тут не представляти нічого аномального, за теж ум пересичений часто дивоглядним, хворобливим гадками та ідеями. Отці ідеї зазвичай так дуже поглинають хворого, що він замикається зовсім у своїм суб'єктивному світі та топить цілковитий контакт з оточенням. Незрозумілий для оточення жис-

Новий етап жіночого руху.

Жіночий рух перейшов у нову розробку стадію. Датуються вона щойно від кількох літ, від часу осогнення жіноцтвом цілої низки конкретних успіхів у царині економічній, освітній, правовій, а перелусім від моменту, коли жіноцтво здобуло політичні права. Минулий етап жіночого руху, який трівав від часів великої французької революції в кінці XVIII. віку аж до наших днів, можна назвати «босвою» стадією фемінізму. Цей асоційний фемінізм визначався тим, що він висунув чимало конкретних домагань та гаселів, які здійснював у боротьбі з існуючим суспільним лагом.

Ці домагання вже ідебільше осогнено, зовнішні цілі жіночого руху здійснені. Перед жіноцтвом стоїть відкриті ворота університетів і парламентів, воно має можливість заробітної праці, має вже більший вплив в житті родинним та громадським. І хоча зовнішня боротьба жінок за поширення кола життєвої діяльності ще і сьогодні не покінчилася, проте вона зійшла на другий план, а її місце зайняла творча, органічна праця, праця від основ, ведена і в жіночих організаціях, і на тих суспільних становищах, які собі жінки здобули, а саме в політичних партіях, професійних організаціях, у парламентах і в Лізі Націй. Ця праця має на меті через відповідну зміну існуючих законів перевести в дійсність ідеї рівноправності.

Попередня стадія визначалася може більшою енергією, інтензивністю, теперішня пішла в глиб, і

більше зскуплена в собі, осогнівши. Попередня фаза вилала босі клічі, теперішня опрацьовує їх і переводить поступово в життя. Динамічна енергія боротьби перейшла в статичну. Впорядкована генерація жінок добувала, сьогоднішня бере в послання, засвоює собі добуті позиції, перетворює ідеї в закони і звичаї.

Наймолодше жіноче покоління відгукує болісно, що жіночий рух попередньої доби затратився в зовнішніх гаслах, упорядкованих параграфам і статутах, перебрал деякі конвенціональні форми, абаналізувався, задревів, перейшов у схему. І тому сучасне жіноцтво цікавиться в далеко більшій мірі складними теоретичними проблемами жіночого руху, ніж перемогани у царині свого законного становища. Перед ним вирінає з новою силою старе питання, що лежить, так сказати би: у філософських підставах жіночого руху: питання про призначення жінок та про гармонійну сполуку її загальнолюдських завдань із своєрідно жіночими.

Фемінізм дав на це питання сьогодні іншу відповідь, ніж давав її вчора. Змінилися погляди на суть психічної конструкції жінок, і ця зміна є мабуть наймаркантишою рисою сучасного фемінізму.

Головним дивгарем жіночого руху в попередній добі було прямування до рівноправності з мушчиною. Джерелом домагання рівноправності було переконання, що жінка є рівна мушчині. В очах перших піонірок жіночого руху вер-

він сам для себе у царстві оман та марен. А хоча ці хворобливі ідеї є зазвичай прозом росладу ума, який не рідко веде до цілковитого отупіння, та не не віняє факту, що вони містять у собі негроз багату творчої сили. Захопиши зовсім душу хорого, вони можуть довести його до стану екстази, та викресати фанатизм, який каже їм здійснювати ці ідеї та вадити в життя безоглядно, не враховуючи на всякі можливості перепони. На низшій ступні, більш зближенням до нормального скелі, цей тип дає чудаків, які будучи вічною загадкою для оточення, сторонять від світа і пережовують у алісній пурі всілякі схізопренію помеси та дивогляди мрії. Коли посунемося ще на один крок у напрямі нормальної психіки, стрінемо звороти зражки цього типу, які Кречмер (а огляда на споріднення із схізопренією) називає «схізотиміками». Схізотиміки визначаються разом із схізопренією, в протилежності до цикліотиміків, нахил творити власний суб'єктивний світ і замикаються рідше в його рамках, ніж добити про постійний контакт з оточенням. Та отсей більший зворот на внутрішній зворіт може в цим випадку, де ум функціонує нормально, дати щось позитивне, велике, хосанне. Во у такім зосередженню можуть сулокітно та поволі, плекатись великі, навіть геніальні гадки та ідеї, які світ зразу назве божевільними, а яким згодом буде поклонитись. Чи не так проси геніальні ідеї Канта, того філософа-чудака, що ціле життя перейшов сам, а так мало цікавився світом, що не вліхав ніколи поза межі одної німецької провінції? В зв'язку з цим остає факт, що коли цикліотимік виявляє нахил до практичної творчості, а в мистецтві любить реалізм та гумор, схізотиміки дають більший контингент ідеалістів та романтиків.

Кречмер твердить, що схізопренічний тип споріднений з ним схізотимічний тип ваяється зі своєрідною фізичною конституцією, так само, як ми це бачили при тій

цикліотимічній. Правда, одностайність анатомічної будови тут менше, ніж у цикліотиміках. Однак загально не стрічаємо тут цієї зажитливості та повноти форми, такої питомої для пикніків.

Трапляються тут, правда, і одиниці з атлетичною будовою тіла, однак переважшає тип худощавий «астенічний». Грудна клітка в цілості вузька та довга, немов предиспонує цей тип до чахотки. Волосся голови зазвичай доволі буйне, лише зпереду має форму яйцевату, цера лица біла, ніс — довгий, а довший шок коротка і часто подастся дещо азад. Тому з профілю має лице таких людей виразну кутову форму (вершком кута є кінець носа), дещо нагадує голову птахи.

Кречмер наводить приклади різних учених, артистів та поетів, яких портрети захоплюють, показуючи на їх прикладі, що дійсно схізотиміки сходяться з астеничною будовою тіла, так само як цикліотиміки з пикнічною. Таким астеничним схізотиміком був наприклад агаданій уже Кант, так само Шіллер, Стріндберг, Міхельанджело. Прикладом пикнічно-цикліотимічного типу служать можуть Дарвін та Лютер.

Поза теоретичним значінням могут Кречмерова наука про типи мати також практичне примінення в цілі скорого пізнання людей, якого потребують наприклад діяльнимати та суспільні діячі. Однак треба пам'ятати, що в конкретнім випадку діагноза зазвичай не є така легка, як не зразу могло здаватися. А саме чисті типи належать до вигадки, а в дійсності стрічаємо частіше типи мішані, з перевагою одного чи другого елемента як у соматичній, так і психічній сфері. Вже в наслідок цього оцінка даного випадку ускладнюється. А треба важити і те, що у анимових випадках тип психічний та соматичний можуть йти в розріз, не піддаючись поданому передіш правді. Отці випадки наказують тим більш о бережність у робленні висновків.

* Психіатричне значіння слова «манія» не розкривається отже з роз'ясненням, в якій ми зазвичай уживаємо цього слова. Для психіатра манія є недугою емоцій, при порушенні розуму. Всюди об'єднані та протилежні ідеї є постоном манії, тільки рідше агаданій вже схізопренія.

* Додатково ця хвороба посила лапу на лисина пласцю

Найповажнішіє з названих кур-
наліє представляється „Шлях осві-
ти“, котрий носить ще й другу ко-
зову „Путь просвіщенія“ і містить
статті на українськія і російські
мовах. І на жаль—російських ста-
тей більше там як українських. Але
й під цим оглядом завітний посту-
бо з кожним роком і кожним ча-
сом українських статей шораз
більше. Виходить четвертий рік і
змістом обіймає теорію освіти, пе-
дагогічно, освітню практику. На
сторінках нашої преси реферували
уже не раз. Статті фахові й глибокі
які дотичає головна шкільна
освіти з багатим бібліографічним і
інформаційним відділом. В освіт-
ньому реферують шкільну справу в
Європі і в цілому світі. Находимо
кожному числі статті про украї-
нську школу в Польщі, а також і
сторію українського університету в
Польщі (ч. 11—12 з 1924 р.) Жур-
нал при всякій нагоді вірня при-
мітка: „Ми говорим: німецька бора-
дла школи єсть такке бор-
ба за сверженіє буржуазна, ми от-
крыто заявляем, что школа ан-
тидемократична, але политика — это дело а-
бсолютно демократичное“.

крім й підтримати на занятому становищі.

Ще більше як на купця і кооперативах, відбулася ця крадія на нашому хліборобстві. Прем. Гравські запер границі для вивозу. Тому ціна збіжжя впала так низько, що кошти продукції перевищували її вартість. Одночасно ціни міських (фабричних) продуктів пішли незвичайно вгору. І хоч в р. 1924 було збіжжя більше, як пересічного року, то воно зовсім обезцінене, мандувало до державних магазинів або до складів великих збіжжєвих капіталістів. Колиж збіжжя у селян вичерпався, тоді відчинено границі і продано нагромаджене в магазинах збіжжя з великим зиском. Таким чином п. Гравські нагнав державний касі й капіталістам великі зиски, але зруйнував хліборобство. Нинішнє катастрофічне положення, в якому опинилося селянство, і його майже безвихідна пропастність, є тільки продовженням і наслідком офіційної економічної політики, започаткованої в попередніх роках.

Карколомні ціни збіжжя і офіційна економічна політика були причиною того, що деякі кооперативи звалилися хвилевими неупісками і занекали торгівлю збіжжєм. Правда й те, що торгівля збіжжєм вимагала більшого накладу праці, незвичайної остерожливості, чуйності, орієнтації й комбінації за слідкування за щоденними цінами збіжжя. До торгівлі збіжжєм потрібна й більша готівка. Та коли в управі знаходяться меткі, підприємливі люди, то вони зуміють побороти всі перепони. В кожній місцевості є чи то одиниці, що приїхали з Америки, чи що хвилево продали поле в одному місці, а ще не купили в другому, чи продали худобу і грошей ще не вистачувало. Метка управа кооперативу, що вітається довірям громадян, може цими грошима перекопати покорикувати. Дехто вважається збитковим за торгівлю збіжжєм тому, що не зможе в час високої зобов'язань і сплатити збитковий позички. Таке побоювання зовсім не на місці, бо що як що, але збіжжя є артикулом, який можна кожної хвилини продати.

Найважливішою справою нашого селянства і нашого громадянства і п'яти в свої виключні руки збут хліборобських продуктів. З цього має громадянство матеріальні й моральні, а навіть гуманітарні користі.

Цілі століття працював наш хлібороб на всіх, лиш не для себе. Шлими століттями забирали в нього працю і вислід праці чужі люди, цілими століттями наш продуцент не знав вартості свого важкого праці. Мріємом тієї праці не була вартість випродукованого селянином земледілля, не суми вложені енергії, а ціна, яку накинув хліборобові перший-ліпший Гершко, Мошко, чи хтонебудь інший. Селянин не мав ніякого впливу на зорювання ціни своїх власних творів. Він мусів продавати свій продукт за оферовану йому ціну, але інстинктивно відчував, що його кривдять. А це мало відслідати наслідки не лише під оглядом матеріальним, але й моральним, бо в нашого селянина виробилася звичка вічно підозрівати й не довіряти. Ця звичка підозрливості стала майже другою натурою селянина, яку відчують не лише експлуататори, але ще більше ті, що справді бажать добра селянинові.

Збіжжєві кооперативи чи взагалі кооперативи, що займаються також збутом збіжжя, зобов'язані інформувати інтересованих про ціни на збіжжєвих ринках, повинні поучувати, що впливає на знижку або збільшення ціни. Це буде мати той наслідок, що селянин, якщо буде примушений вдовольнитися часом низькою ціною, знатиме, що тут його не ошукали, а що та ціна є некорисною для нього появою, а

Масові арештування на Волині. Від Української Парламентарної Репрезентації в польському союмі і Сенаті.

Знову тисніть репресії серед українців, анову арешти й тортури мільйонотисячного нашого народу... Так, як було вже на першій митній поштові, як було це — на першій митній поштові, так і тепер знову, також перед Великодніми святами, на нашій землі, серед нашого українського народу відбулися численні трясні й арешти.

В ніч з 31. березня на 1. квітня н. р. змобілізована державна поліція, анову арешти й тортури мільйонотисячного нашого народу... Так, як було вже на першій митній поштові, як було це — на першій митній поштові, так і тепер знову, також перед Великодніми святами, на нашій землі, серед нашого українського народу відбулися численні трясні й арешти.

Тисячі робочих рук озирало від своїх виступів поліції, від землі: всесю, в такий галасливий для хлібороба час, коли кожний мав би протягнути день пожити великими втратами в індивідуальному та загально-господарському господарстві, селян-хліборобів тримають закованими в тюрми, відірваними від негаснучої весняної праці на ріллі.

В цілому країні дикість залучено, стеромізовано. Для оправдання цього перманентного терору на «західних землях», який у своїх розмірах не зменшується, а все зростає, узяв, а з ним і шовіністична польська преса, заохочують про існування на т. зв. «західних землях» широко-розгалуженої комуністичної мережі та зв'язків із радянською владою комуністичних організацій, які б би то мають своїм завданням осягнути від Польщі й східної території та поширити на них владу комуністичного раба. Отсю нібито до комуністичного небезпеки, що, як стверджують, висить над Польщею, але й над цілою Європою, уможовільнюється ніби то лише завдяки тому поготівлю, в якому поспішно перебуває польський уряд і його «співробітники» поліції, що стоїть за тих «західних землях» на сторожі інтересів власної держави і всієї європейської цивілізації.

Такою софістикою польський уряд і польська преса старатимуться виправдати той нестерпний режим на наших землях, що вже почастішав став відомим в Європі під назвою «білого терору».

Як представники того нещасного українського народу, що проти своєї волі опинився у межах польської держави, вибравши для оборони його прав у польському союмі та сенаті, ми перед цілим світом заявляємо:

не з комуністичним рухом веде боротьбу польська влада на наших західно-українських землях, не більшовицькі агітатори носять арешти і вбивства; а саме вона боротьбу з тим природним національним рухом в українському народі, що виявляється в галасливій протестній до акції відносно, тепер під чужою владою загрозливого, і в жорсткій протестній польській

екстермізаційній акції, що шукає рятунку в організації загальної, як протиназі, як великої ворожбистій силі, що при все-зборишні своїх державних засобів залучила на українських землях. Інтелектуальні українці, яких тепер заарештовано — не комуністи; не більшовики ті союми українського селянства, які випають зповнено польськими чужими. Це — український народ, свідомий своєї національної гідності, своїх прав і тієї глибокої кривди, яку йому чинить апаратурна поліція держави на його власній українській землі. Це — діти того народу, який у 7-ми мільйонному числі потрапив під польську владу і який від того народу є позбавлений найбільш-естетичної праці.

Шість літ польського панування на наших землях позначилися між іншим ось чим: зоб'язаннями тієї «західної культури», якої шокорили на сході Польки себе багатьох: зрештою багатьох православних церков; значенню багатьох українських мистецтв і середніх шкіл, а ще більше не-ремійною на польські; зримий український університет і політехнику в Львові загнано в підземелля не легальних існування і на польську смерть; сотні тисяч польських колоністів насильно на ті землі, що споконвіку позначалися потом і кров'ю українського селянства; нечуваними податками, завантаженими з сандвічу польського скарбу, в свій особий підірвано матеріальний добробут нашого народу... Чим після цього не погрозуємо і не ведемо до кінця польського, яка прокинулася і стійливо зостає у нашій народі, а за яку так жорстоко мститься польська влада? Чим вина в тому народі нашого, що так-ж вимагає поклядання й до себе прирпну самонавчачення? Тут вина тих, що так швидко забули вже про саме існування того гасла самонавчачення наші у парції елементарних національно-культуральних домагах: вина тих, що прирпнувши до себе, для своєї легітимізації, етнографічно-польські землі, а цілими мільйонами польського народу, поклавши собі метою всіма способами і як найвищою спольонизувати ті землі і той народ; вина тих, що астановили неперетолі польської колони і, розірвавши жорстоко тіло українського народу, поставили той український народ у такі умови політичного існування, при яких частина народу може зостатися об'єднаною з матірщиною хіба лише шовіністичною своєю смертю. Тієї смерті нашого народу саме хоче польський уряд: ту смерть — моральну і фізичну — несе він йому в різних формах, між іншим, і в формі отримання арештів та тортури українського селянства та інтелектуальних, які замирують комунізм лише для гаслового самооправдання перед очима антибільшовицького захочу.

Устами своїх представників польський уряд на всіх міжнародних зібраннях проклямає свою миролюбність і своє задоволення підпорядкованістю своїх і всім засобам йому сприяти. Коли б це були не самі лише пусті слова, розраховані на придбання певної олімпії народів Європи, то ми бачили б з боку польського уряду добру волю запровадити спільну з союми в своїй державі, як тих етнографічно чужих Польщі, «західних землях», що так протиприродно з Польщею зв'язані, — і не силою багнета, не арештами й тортурами українського народу, що хоче жити і в своїх протривних національних формах розвиватися в ширині помилки від нього тих прав, які живому народові належать і якими користуються громадяни в державі спільно з цим народом.

Але польський уряд судиться іншим способом «загрозливого» «західно-українського», фізичного силою хоче його зломити та позбавити життя. Ми віримо і в силу нашого народу українського; ми певні, що наш народ виступить непереможений. Тимчасово боротьба, в яку наш народ вступив проти його волі, не повинна до тієї парализації, як та потрібна і польському народові в його житті внутрішньо-державному

випову і в його внутрішніх відносинах. На жаль в тому нашого народу, що його земля українська, і т. зв. «західні», «західні» «західні», прилучені до Польщі проти його волі і в сукупності його державно-національного зв'язання, стають щоразу більш-більш очевидним несвоєю та можливе конфлікти.

Про це ми знову і знову говоримо польському уряду, але — даремно! про це ми мусимо заявляти тепер і перед цілим світом.

В імені Української парламентарної Репрезентації в польському союмі та Сенаті

Голова
М. Чорновський
сенатор.

„ПИСАНКА НА РІДНУ ШКОЛУ“

По якостях на народні потреби знається партія людини. Нахайна йонине українська одиниця, йонине Товариство зломить і двопівдну митару на „писанку для Рідної Школи“. Не поставимо Рідної Школи як слід — утратимо наші здобутки. Жертви оголосяться окремо по громадах. Гроші посилайте на адресу:

Українське Педагогічне Товариство,
Львів, Санок 10.

ВІДУКИ ДНЯ.

Великдень.

Веселе свято Великдень...

Хочби турботи життя затмарювали душу і викривили лице, в тім дні душа відпочиває як раніше небо, а в душі грав усмішка як прозоре весняне сонце.

Великдень — свято весни, а весняне околює не тільки природу. Вона скриває кригу анавіри в людських душах і родить нові жерела надії і сподівань.

Тому під весну України всі ставали оптимістами, а на Великдень радувалися і веселилися.

Не притмарювали цієї веселості і самостійність за життям часів. І стріхити віду Богдана до Києва. Не затмарював її і 1848 рік, коли то жорстокий австрійський уряд позбавив селянство опіки панів і зааманеного провозу реферата в церковних справах. На з. Земляна. Відбув не менший Неселості і 1916 рік, коли наш народ страждав нещасливо, будучи поза скобками... рано.

Ясно, що коли після останньої дати, на стали часи морального і матеріального благополуччя, великодній радість з року на рік більшає і заохочується.

Кожда весна втає нас такими дарунками, про які нікому і в снах не марилося. І на слова великодній веснянки:

„А вже весна воскресла“

„Щож вона нам привнесла“ —

можна все відповісти якимсь додатком фактом з царини політики, економіки чи культури.

А все те завдяки весторонній підтримці з боку влади імуних.

Але весна 1925 року богато в деяких особах своїх шість попередніх. На нашу голонку злетів такий надмір успіх добродійства, що голова крутиться як в упавку з тр-шого поверку.

На питання, що нам весна привнесла, можна цього року на Великдень з чистим сумлінням відповісти:

Привнесла нам красомку

Як на небі зорюмку“.

Бо прощу подумати! Який закон установлений, університет ухвалений, а шкільний публіцист перевернений.

Остає тільки радіти і бути вдячним. Уважно собі радість, що запанте по селі і містах серед стаях і мовозіт.

„Тільки я, небаже заклятий“ не буду рідуватися весною, сонцем і веселощами.

Поминуючи всі перепони більш-менш матеріальної натури, затроїв мені шосторонній світ — оцей фейлгон.

Вже давно-довго ми мави дозволу, що я де пишу на політичні теми. Я кім-ка ратів аволюна іх волю і фейлгон був сконфіскований. За це знову почав мені допикати мої наступники і збитий з шкільного написав оцей великодній фейлгон. Він мав пару пекучих місць і в уста його три рази зникати.

Але, все таки він позитивний і тхав, щоб перейшов урядове сито.

Але як пройде, то не сподобався в-тачям.

А як і кому сподобався, то в одних про це не діалого.

І тому мені сумно...

Так сумно, що забуваю навіть не те, що ніто з моїх сльозних знайомих і протелів не запросив мене на свято.

І заставити чина

При Великодній Писці
згадайте про допомогу
ГОЛОДНОМУ СЕЛУ!

